

MINISTERUL INFRASTRUCTURII
ȘI DEZVOLTĂRII REGIONALE
AL REPUBLICII MOLDOVA

Agenția de
Dezvoltare Regională
Centru

*Aprobat
prin Decizia nr. 02-01
din 04.05.26 a CRD Centru*

PROGRAMUL OPERAȚIONAL REGIONAL CENTRU

2026 - 2028

Regiunea de Dezvoltare Centru
2026

CUPRINS

1. Introducere	4
1.1 Contextul strategic al elaborării POR și raportarea la SNDR	4
1.2 Descrierea modului în care POR va contribui la implementarea obiectivelor SNDR	4
1.3 Principiile care au stat la baza procesului de planificare	4
1.4 Actorii implicați în elaborare	5
1.5 Perioada de implementare	6
1.6 Rezultate generale aferente implementării POR Centru 2022-2025	6
2. ANALIZA SITUAȚIEI	8
2.1 Dinamica regiunii în context național	8
2.2 Dezvoltarea centrelor urbane	14
2.3 Provocările și oportunitățile de relansare economică a RD Centru	21
2.4 Dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare de bază în regiune	31
2.5 Dezvoltarea interacțiunii urban-rural	34
3. Viziunea și Obiectivele generale ale Programului	39
4. Indicatori de monitorizare	41
5. Impact	43
6. Costuri	44
7. Riscuri de implementare	44
8. Autorități și instituții responsabile	46
9. Proceduri de monitorizare, raportare și evaluare	47
10. Planul de implementare a POR Centru 2026-2028	50

ABREVIERI

AAC	Aprovizionare cu apă și canalizare
ADR	Agenție de Dezvoltare Regională
APL	Administrația Publică Locală
BNS	Biroul Național de Statistică
CNCDDL	Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale
CRD	Consiliu Regional pentru Dezvoltare
DR	Dezvoltare Regională
DUP	Document Unic de Program
FEN	Fondul Ecologic Național
FNDRL	Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală
GIZ	Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei
GL	Grup de Lucru
IMM	Întreprinderi Mici și Mijlocii
MIDR	Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale
PIB	Produs Intern Brut
PNDOPC	Programul Național de Dezvoltare a Orașelor-Poli de creștere
POR	Program Operațional Regional
RDC	Regiunea de Dezvoltare Centru
SNDR	Strategia Națională de Dezvoltare Regională
ZEL	Zone Economice Libere

1. Introducere

1.1 Contextul strategic al elaborării POR și raportarea la SNDR

Programul Operațional Regional (în continuare POR) reprezintă principalul document de programare la nivel regional și un instrument de implementare a Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională (în continuare SNDR). POR asigură corespondența dintre SNDR și intervențiile programate la nivel de regiune.

SNDR în calitate de document umbrelă de politică publică de planificare strategică a dezvoltării regionale a țării, având la bază prevederile Legii nr.438/2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova, reprezintă viziunea și prioritățile Guvernului Republicii Moldova de abordare a dimensiunilor teritoriale a intervențiilor sectoriale, precum și relațiile instituționale care să faciliteze parteneriatul dintre autoritățile publice centrale și locale, vizând intensificarea eforturilor menite să asigure o dezvoltare echilibrată în regiuni și integrând principiile de competitivitate teritorială.

1.2 Descrierea modului în care POR va contribui la implementarea obiectivelor SNDR

POR transpune la nivel regional obiectivele stabilite în SNDR, specificând mijloacele de intervenție și prioritățile pe termen mediu în dependență de necesitățile de dezvoltare a regiunii și a problemelor inerente la nivel regional, fiind un instrument de eficientizare a utilizării potențialului regional. Totodată, intervențiile vizează atât programele și proiectele finanțate din Fondul național pentru dezvoltare regională și locală, precum și din alte surse naționale și externe. POR Centru pentru perioada 2026-2028 constituie principalul document de planificare strategică și operațională la nivel regional. Acesta are rolul de a ghida dezvoltarea echilibrată, durabilă și inclusivă a Regiunii de Dezvoltare Centru pe termen mediu, fiind fundamentat pe o analiză aprofundată a nevoilor majore ale regiunii și orientat spre valorificarea eficientă a potențialului său economic, social, uman și teritorial.

Prezentul Program reprezintă o continuare logică și coerentă a POR Centru 2022-2025, asigurând continuitatea intervențiilor prioritare, valorificarea investițiilor realizate anterior și capitalizarea rezultatelor obținute. Totodată, POR Centru 2026-2028 este corelat direct cu obiectivele și direcțiile strategice ale Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională 2022-2028, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 40/2022, contribuind astfel la implementarea unitară și coerentă a politicii naționale de dezvoltare regională.

Programul se aliniază, de asemenea, Planului Național de Dezvoltare 2026-2028, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 238/2025, poziționându-se ca instrument regional principal de transpunere a priorităților naționale la nivel teritorial. Prin aceasta, POR Centru asigură implementarea la scară regională a acțiunilor de reformă, a proiectelor de investiții și a indicatorilor de rezultat și de impact asumați la nivel național.

În acest sens, se urmărește mobilizarea capacităților actorilor regionali și a grupurilor de interes pentru identificarea problemelor și impedimentelor în dezvoltarea regiunii, crearea de parteneriate pentru elaborarea și implementarea proiectelor regionale. Astfel, este încurajat angajamentul acestora de a contribui la dezvoltarea regională și locală, de a utiliza cât mai eficient resursele și de a asigura durabilitatea proiectelor implementate.

1.3 Principiile care au stat la baza procesului de planificare

La baza procesului de planificare a POR Centru 2026-2028 au stat următoarele principii:

Planificarea - dezvoltarea și implementarea măsurilor, programelor și proiectelor de dezvoltare regională în conformitate cu Strategia Națională de Dezvoltare Regională 2022-2028, care are obiective, priorități și mecanisme clar definite;

Transparența - consultarea tuturor părților interesate în procesul de elaborare a POR Centru.

Echitatea - drepturi egale de acces la valorile economice, sociale și culturale pentru toți cetățenii Republicii Moldova, indiferent de locul lor de trai;

Eficiența - utilizarea eficientă a resurselor naturale, umane, financiare și de producție pe întreg teritoriul Republicii Moldova;

Coordonarea - concordarea, atât la nivel național, cât și la nivel regional, a măsurilor și obiectivelor pentru susținerea dezvoltării regionale;

Parteneriatul - cooperarea autorităților publice centrale și locale, sectorului public și privat, societății civile și mediului academic în activitatea de planificare, elaborare și implementare a măsurilor privind susținerea dezvoltării regionale;

Durabilitatea - asigurarea unei dezvoltări care să răspundă nevoilor prezentului fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi, prin integrarea aspectelor economice, sociale și de mediu.

În baza concluziilor analitice, au fost definite obiectivele strategice și măsurile de intervenție pentru perioada 2026-2028, orientate spre valorificarea potențialului teritorial, reducerea dezechilibrelor de dezvoltare și îmbunătățirea calității vieții populației. Partea operațională a Programului include proiectele și acțiunile prioritare, structurate în vederea realizării obiectivelor stabilite, în corelare strânsă cu prioritățile naționale și cu indicatorii de performanță asumați.

1.4 Actorii implicați în elaborare

POR Centru 2026-2028, ca instrument de implementare a SNDR 2022-2028, este elaborat de către subdiviziunea cu atribuții de planificare și cooperare în colaborare cu alte subdiviziuni din cadrul ADR Centru, în conformitate cu prevederile Hotărârii Guvernului nr.386/2020 cu privire la planificarea strategică, precum și ale Metodologiei de elaborare, aprobare, implementare, monitorizare, evaluare și raportare a Programelor operaționale regionale, emisă de MIDR.

În procesul de elaborare a POR Centru 2026-2028 au fost implicați reprezentanți ai Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, ai Consiliului Regional pentru Dezvoltare Centru, reprezentanți ai instituțiilor de învățământ superior, precum și reprezentanți ai orașelor poli de creștere și dezvoltare, fiind asigurată reprezentativitatea tuturor structurilor membre, reprezentativitatea de gen, precum și respectarea principiilor transparenței și nediscriminării în procesele decizionale. Membrii Grupului de lucru pentru elaborarea POR Centru au contribuit prin furnizarea de date, informații și opinii în procesul de validare a profilului Regiunii de Dezvoltare Centru, precum și în procesele de formulare a obiectivelor, de prioritizare a intervențiilor și de stabilire a țințelor pentru indicatorii de impact și de rezultat corespunzător obiectivelor generale și direcțiilor prioritare.

Procedura de consultare publică a proiectului POR Centru 2026-2028, organizată în conformitate cu Legea nr.239/2008 privind transparența în procesul decizional și HG nr.967/2016 cu privire la mecanismul de consultare publică cu societatea civilă în procesul decizional, a oferit posibilitatea ca părțile interesate din RD Centru să contribuie la îmbunătățirea documentului prin oferirea de recomandări aferente procesului de dezvoltare sustenabilă a regiunii. MIDR, în calitate de autoritate națională responsabilă de avizarea proiectului POR, a verificat conformitatea acestuia cu SNDR

2022-2028, dar și cu documentele de politici publice pe domenii conexe, ulterior POR Centru 2026-2028 fiind supus aprobării de către CRD Centru.

1.5 Perioada de implementare

Prezentul Program operațional este elaborat pentru o perioadă de 3 ani și reprezintă a doua perioadă de programare la nivel regional aferentă implementării SNDR 2022-2028. În baza obiectivelor stabilite în partea descriptivă a POR, este elaborat Planul de implementare care cuprinde ansamblul intervențiilor necesare pentru atingerea obiectivelor de dezvoltare regională, asigurând coerența dintre prioritățile strategice și acțiunile operaționale. Proiectele selectate în cadrul apelurilor de propuneri de proiecte, aprobate spre finanțare din Fondul național pentru dezvoltare regională și locală (FNDRL) și incluse în Documentul Unic de Programare (DUP), precum și acțiunile care urmează a fi realizate direct de Agenția de Dezvoltare Regională Centru (ADR Centru), sunt reflectate atât în POR Centru, cât și în Planul anual de acțiuni al ADR Centru. Această corelare asigură o planificare strategică și operațională unitară și eficientă.

1.6 Rezultate generale aferente implementării POR Centru 2022-2025

Implementarea Programului Operațional Regional Centru 2022-2025 evidențiază un progres semnificativ în atingerea obiectivelor stabilite, confirmând rolul programului ca instrument eficient de susținere a dezvoltării regionale echilibrate.

Programul a rămas pe deplin relevant în raport cu prioritățile naționale de dezvoltare, contribuind la creșterea competitivității regionale, reducerea disparităților teritoriale și îmbunătățirea calității vieții populației. Intervențiile realizate au fost aliniate cu obiectivele strategice naționale și au răspuns în mod adecvat nevoilor identificate la nivel regional.

Din punct de vedere al implementării, rezultatele obținute reflectă un nivel ridicat de realizare a portofoliului de proiecte. Până la 31 decembrie 2025, au fost inițiate 27 din cele 28 de proiecte incluse în Documentul Unic de Program 2022-2024, dintre care 16 au fost finalizate integral. Acest fapt demonstrează o capacitate bună de absorbție a resurselor și o mobilizare eficientă a actorilor implicați, în pofida contextului socio-economic dificil.

Implementarea programului a fost susținută de un cadru financiar relativ stabil, bazat preponderent pe alocări din bugetul de stat, completate de contribuții ale autorităților publice locale și de resurse atrase de la partenerii de dezvoltare. Această combinație de surse a permis asigurarea continuității investițiilor și susținerea proiectelor prioritare.

Un rezultat important îl constituie consolidarea capacității administrative la nivel local, în special în orașele din regiune și în centrele urbane cu statut de poli de creștere. Autoritățile publice locale au întreprins acțiuni esențiale pentru accesarea finanțării, inclusiv actualizarea documentelor strategice, instituirea unităților de implementare și elaborarea programelor de revitalizare urbană.

Intervențiile dedicate orașelor poli de creștere (Orhei și Ungheni) au contribuit la creșterea coerenței și eficienței utilizării resurselor, prin alocarea unor finanțări adaptate nevoilor specifice și prin corelarea acestora cu alte programe naționale și internaționale. În același timp, coordonarea cu partenerii de dezvoltare a permis valorificarea sinergiilor și evitarea suprapunerilor.

Cu toate acestea, analiza implementării relevă existența unor disparități teritoriale în distribuția proiectelor, unele raioane beneficiind de un număr mai mare de intervenții comparativ cu altele. Aceste diferențe sunt influențate atât de nivelul de dezvoltare, cât și de capacitatea administrativă și gradul de pregătire a aplicațiilor de finanțare.

În plan economic, evoluțiile înregistrate indică o dinamică mixtă a mediului antreprenorial, caracterizată prin creșterea numărului de microîntreprinderi și reducerea ponderii întreprinderilor mici și mijlocii. Această tendință sugerează necesitatea unor intervenții suplimentare pentru consolidarea sectorului IMM și stimularea creșterii economice sustenabile.

Per ansamblu, nivelul de realizare a priorităților programului este unul ridicat: din cele 9 direcții prioritare, 5 au fost realizate integral, 3 în proporție majoritară, iar o direcție nu a fost realizată. Aceste rezultate confirmă eficiența generală a programului, dar și necesitatea unor ajustări pentru creșterea impactului în anumite domenii specifice.

2. ANALIZA SITUAȚIEI

În economia mondială, dezvoltarea regională variază semnificativ nu doar de la o țară la alta, ci și de la o regiune la alta. De aceea, fiecare guvern promovează o politică de dezvoltare specifică, orientată spre atragerea investițiilor, care reprezintă principala sursă pentru asigurarea creșterii socio-economice, tehnologice și științifice a oricărei țări sau regiuni.

Analiza situației în profil regional identifică problemele majore și cauzele acestora din perspective economică, socială și tehnico-științifică. Ea descrie, totodată, posibilele consecințe ale neintervenției în soluționarea acestor probleme, precum și impactul asupra principalelor grupuri vulnerabile. Analiza se bazează pe dovezi cantitative și calitative referitoare la dezvoltarea complexă a Regiunii de Dezvoltare Centru, inclusiv la: numărul și calitatea locurilor de muncă create, nivelul de calificare al forței de muncă autohtone, cerințele pieței pentru produse și servicii de înaltă calitate, precum și gradul de utilizare a capacităților productive și a infrastructurii din zonele industriale ale orașelor și centrelor raionale.

Integrarea perspectivei de gen reprezintă un principiu transversal esențial al dezvoltării regionale durabile și incluzive. Analiza datelor demografice și a indicatorilor pieței muncii relevă diferențe structurale persistente între femei și bărbați în ceea ce privește participarea economică, distribuția sectorială a ocupării și accesul la oportunități antreprenoriale. În acest context, integrarea dimensiunii de gen în Programul Operațional Regional Centru (POR Centru) 2026-2028 contribuie la valorificarea deplină a potențialului economic al întregii populații și la asigurarea unei dezvoltări teritoriale echitabile și incluzive.

2.1 Dinamica regiunii în context național

Regiunea de Dezvoltare Centru (RDC) înregistrează în continuare un nivel relativ scăzut al dezvoltării socio-economice, determinat de un cumul de vulnerabilități de natură demografică, economică și socială, precum și de persistența unor deficiențe semnificative ale infrastructurii tehnico-edilitare. Dinamica economică regională a fost puternic influențată de contextul macroeconomic și geopolitic nefavorabil din ultimii ani, inclusiv de efectele crizei pandemice de COVID-19 și ale conflictului armat din Ucraina, care au amplificat dezechilibrele existente și au generat presiuni suplimentare asupra principalilor indicatori socio-economici, afectând competitivitatea teritorială și capacitatea de atragere a investițiilor.

Produsul Intern Brut (PIB) reprezintă unul dintre indicatorii macroeconomici esențiali pentru evaluarea creșterii economice și a nivelului de trai al populației.

Datele statistice arată o variație moderată a ponderii Regiunii Centru în formarea PIB-ului național în perioada 2019-2023. Contribuția regiunii s-a situat în jurul a 14,8% în 2019, a înregistrat o ușoară creștere până la aproximativ 15,0% în 2020-2021, iar ulterior a scăzut ușor, revenind sub nivelul inițial. Această evoluție evidențiază o capacitate limitată de expansiune economică și o dependență relativ ridicată de sectoare cu valoare adăugată redusă sau volatilă. La nivelul anului 2023, PIB-ul Regiunii Centru a fost de aproximativ 45,5 miliarde lei (dintr-un total național de circa 303,5 miliarde lei).

Structura PIB-ului la nivel național rămâne puternic concentrată în municipiul Chișinău, care a generat peste 60% din produsul intern brut al țării în 2022. Această distribuție asimetrică confirmă persistența decalajelor regionale și poziționarea secundară a Regiunii Centru în arhitectura economică națională.

Această tendință subliniază necesitatea consolidării bazei economice regionale prin măsuri de diversificare sectorială, creștere a productivității, extindere a capacităților de inovare și dezvoltare tehnologică, precum și modernizarea infrastructurii critice care influențează competitivitatea teritorială.

Un indicator cheie pentru evaluarea performanței economice regionale este PIB-ul pe cap de locuitor. În perioada 2020-2022, Regiunea Centru a înregistrat o creștere semnificativă a acestui indicator, de la aproximativ 39,7 mii lei în 2020 la 55,3 mii lei în 2022, reflectând tendința general ascendentă la nivel național. Cu toate acestea, regiunea se menține sub nivelul municipiului Chișinău și se poziționează în segmentul intermediar al clasamentului regional, ceea ce confirmă necesitatea valorificării potențialului existent pentru reducerea decalajelor față de polul economic central al țării. Structura economică a Regiunii de Dezvoltare Centru evidențiază un profil preponderent agro-industrial, completat de activități comerciale și de servicii cu rol de suport. Analiza contribuției principalelor activități economice la formarea PIB-ului regional relevă o concentrare semnificativă a valorii adăugate brute în câteva sectoare dominante, cu evoluții diferențiate în perioada analizată.

Agricultura, silvicultura și pescuitul reprezintă principalul contributor, cu ponderi anuale cuprinse între 28% și 33%. Importanța acestui sector reflectă caracterul predominant rural al regiunii, disponibilitatea resurselor agricole și rolul semnificativ al activităților primare în ocuparea forței de muncă.

Industria prelucrătoare constituie al doilea pilon major, cu o contribuție stabilă de 19-22%, confirmând rolul său strategic, în special în procesarea produselor agricole, industria materialelor de construcții și alte ramuri manufacturiere.

Comerțul cu ridicata și cu amănuntul a înregistrat o tendință de creștere vizibilă, ajungând la peste 17% în 2022, reflectând consolidarea pieței interne și rolul regiunii ca zonă de tranzit, susținut de poziționarea geografică centrală.

Construcțiile contribuie constant cu aproximativ 10-12%, evoluția sa fiind corelată cu investițiile publice și private în infrastructură și facilități economice.

Tranzacțiile imobiliare generează între 9% și 10% din PIB-ul regional, indicând procese de urbanizare și dezvoltare a piețelor locale de locuințe.

Celelalte activități (transport și depozitare, informații și comunicații, activități profesionale, științifice și tehnice etc.) dețin ponderi mai reduse, dar înregistrează o consolidare graduală. Dezvoltarea lor este esențială pentru diversificarea structurii economice și creșterea competitivității regionale pe termen mediu și lung.

În ansamblu, structura PIB-ului Regiunii Centru evidențiază o economie cu un grad moderat de diversificare, dependentă de sectoarele tradiționale, dar cu premise pentru tranziția către activități cu valoare adăugată mai ridicată. Această configurație justifică orientarea intervențiilor din POR Centru 2026-2028 către modernizarea sectoarelor dominante, stimularea inovării și sprijinirea industriilor și serviciilor emergente, în vederea consolidării rezilienței și competitivității regionale.

La nivelul ocupării forței de muncă, Regiunea Centru se situează sub media națională. Rata de ocupare a populației în vârstă de 15-64 ani a fost de 36,8% în 2024 (față de 42,7% la nivel național). În clasamentul regional, regiunea este devansată de municipiul Chișinău (50,8%) și Regiunea Nord (45,9%), dar se poziționează ușor peste Regiunea Sud (34,8%).

Nivelul redus de ocupare evidențiază tensiuni structurale pe piața muncii, inclusiv un număr limitat de locuri de muncă, migrația forței de muncă și deficitul de personal calificat, în special în sectoarele productive și de servicii cu valoare adăugată.

Analiza pe sexe relevă disparități moderate de gen. Rata de ocupare a bărbaților este de 38,0%, iar cea a femeilor de 35,8% (diferență de 2,2 puncte procentuale, mai redusă decât media națională de circa 5,9 p.p.). Acest fapt sugerează o participare relativ mai echilibrată a femeilor pe piața muncii regionale, însă pe un nivel general scăzut de ocupare.

În ansamblu, datele indică necesitatea intervențiilor integrate pentru stimularea ocupării, cu accent pe:

- crearea locurilor de muncă la nivel local și rural;
- sprijinirea ocupării femeilor și tinerilor;
- corelarea ofertei educaționale cu cererea pieței muncii;
- atragerea investițiilor generatoare de ocupare sustenabilă și de calitate.

Analiza evoluțiilor demografice și a pieței muncii evidențiază diferențe persistente între femei și bărbați în ceea ce privește participarea economică și accesul la oportunități antreprenoriale. Integrarea perspectivei de gen în analiza situației regionale permite o înțelegere mai profundă a factorilor care influențează dezvoltarea economică a Regiunii de Dezvoltare Centru și facilitează identificarea unor direcții de intervenție care valorifică potențialul economic al întregii populații, în conformitate cu principiile Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”.

Participarea pe piața muncii

Conform datelor Biroului Național de Statistică, participarea femeilor la activitatea economică rămâne mai redusă comparativ cu cea a bărbaților. În anul 2024, rata de ocupare a populației în vârstă de 15 ani și peste a fost de aproximativ 40,0% în rândul femeilor și 45,9% în rândul bărbaților. Rata de inactivitate economică a fost mai ridicată în cazul femeilor (58,3%) față de bărbați (52,3%).

Aceste diferențe sunt influențate de factori socio-economici precum responsabilitățile de îngrijire a copiilor și a persoanelor în vârstă, accesul limitat la servicii de îngrijire și distribuția sectorială a ocupării. Studiile privind utilizarea timpului arată că femeile alocă un număr semnificativ mai mare de ore activităților neremunerate de îngrijire și muncii casnice comparativ cu bărbații.

Segregarea ocupațională și diferențele salariale

Analiza structurii ocupării relevă o segregare sectorială pronunțată pe criteriu de gen. Femeile sunt concentrate preponderent în sectoare precum educația, sănătatea, administrația publică și servicii, în timp ce bărbații predomină în industrie, construcții și transporturi. Această distribuție contribuie la menținerea decalajului salarial de gen.

Sectoarele dominate de bărbați sunt, în general, caracterizate prin niveluri salariale mai ridicate, ceea ce perpetuează inegalitățile economice între femei și bărbați.

Impactul migrației externe

Migrația externă a populației de vârstă activă reprezintă un factor important care influențează atât evoluția demografică, cât și piața muncii din regiune. Mobilitatea externă a condus la reducerea populației rezidente și la modificarea structurii forței de muncă. Deși migrația a fost mai pronunțată în rândul bărbaților în anumite perioade, ea a afectat structura gospodăriilor și distribuția responsabilităților economice în familie.

În acest context, dezvoltarea oportunităților economice locale, consolidarea mediului antreprenorial și crearea de locuri de muncă de calitate pot contribui la menținerea capitalului uman în Regiunea Centru și la reducerea presiunilor migraționiste.

Antreprenoriatul feminin

Datele disponibile privind programele de suport antreprenorial indică un potențial semnificativ pentru dezvoltarea antreprenoriatului feminin în Regiunea de Dezvoltare Centru. În perioada 2024-2025, programele implementate de Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului (ODA), inclusiv cele dedicate antreprenoriatului feminin, au inclus zeci de beneficiare femei din raioanele regiunii. Dezvoltarea antreprenoriatului feminin contribuie la diversificarea economiei regionale, crearea de locuri de muncă de calitate și creșterea rezilienței comunităților locale, în linie cu obiectivele Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030” și ale Programului Operațional Regional Centru 2026-2028.

Analiza demografică pe vârste

Diferențele identificate în participarea pe piața muncii între femei și bărbați justifică o analiză aprofundată a dimensiunii de gen în Regiunea de Dezvoltare Centru. Aceasta examinează structura demografică pe sexe, participarea economică, diferențele salariale și implicarea în antreprenoriat în principalele centre urbane ale regiunii.

În perioada 2020-2024, Regiunea de Dezvoltare Centru a înregistrat o scădere a populației cu reședința obișnuită, de la aproximativ 695,4 mii la circa 674,2 mii locuitori (scădere de 3,05%, respectiv - 21,2 mii locuitori). Conform rezultatelor Recensământului Populației și Locuințelor 2024, populația Regiunii Centru se situează la aproximativ 670,1 mii locuitori, reprezentând circa 27,8% din populația totală a țării.

Structura demografică pe vârste confirmă accelerarea procesului de îmbătrânire demografică, cu presiuni crescânde asupra pieței muncii și a sistemului de protecție socială. Populația vârstnică (65 ani și peste) reprezintă circa 23,9% din totalul regional, valoare semnificativ superioară mediei naționale (18,3%). Populația tânără (0-15 ani) deține o pondere de 19,7%, iar cea în vârstă aptă de muncă (15-64 ani) -56,4%. Această configurație indică o bază demografică relativ îngustă pentru înlocuirea generațiilor și o creștere a dependenței socio-economice.

Diferențe de gen în structura demografică

Analiza pe sexe relevă diferențe semnificative: femeile sunt mai numeroase în grupele de vârstă înaintată, ca urmare a speranței de viață mai ridicate. Conform datelor Biroului Național de Statistică, în 2024 speranța de viață la naștere a fost de **76,4 ani** pentru femei și **67,6 ani** pentru bărbați (diferență de 8,8 ani). Această disparitate determină o pondere mai ridicată a femeilor în rândul populației vârstnice.

Structura demografică actuală are implicații directe asupra pieței muncii și a sistemelor de protecție socială. Reducerea populației active și creșterea ponderii vârstnicilor generează presiuni asupra disponibilității forței de muncă, iar participarea economică a femeilor devine un factor esențial pentru menținerea echilibrului pe piața muncii și valorificarea resurselor umane disponibile.

Potrivit datelor statistice oficiale, speranța de viață la naștere în Republica Moldova este mai mare pentru femei decât pentru bărbați, ceea ce determină o pondere mai ridicată a femeilor în rândul

populației vârstnice (Biroul Național de Statistică, *Portretul statistic al femeilor și bărbaților în Republica Moldova*).

Această structură demografică are implicații directe asupra pieței muncii și asupra sistemelor de protecție socială. Pe de o parte, reducerea populației active și creșterea ponderii populației vârstnice pot genera presiuni asupra pieței muncii, inclusiv prin diminuarea disponibilității forței de muncă. Pe de altă parte, participarea economică a femeilor devine un factor esențial pentru menținerea echilibrului pe piața muncii și pentru valorificarea resurselor umane disponibile.

În acest context, dezvoltarea serviciilor sociale și a infrastructurii de suport pentru familii – inclusiv servicii de educație timpurie, servicii de îngrijire a copiilor și servicii pentru persoanele vârstnice – poate contribui la reducerea barierelor structurale care limitează participarea economică a femeilor. Astfel de intervenții sunt relevante nu doar din perspectiva egalității de gen, ci și din perspectiva dezvoltării economice regionale și a utilizării eficiente a resurselor umane.

Indicatori	Rata de creștere, 2024/2020, %		Ponderea RDC la nivel național, %		
	RM	RDC	2020	2024	Evoluția pe perioade (în puncte procentuale)
Populație cu reședință obișnuită	-8,3	-3,05	26,31	27,83	+1,52
Număr de agenți economici	+18,4	+25,3	16,3	17,2	+0,9
Venituri din vânzări a agenților economici	+75,1	+57,1	11,8	10,6	-1,2
Număr de salariați	+0,3	+0,83	14,2	13,9	-0,3
Salariul mediu lunar (brut)	+76,1	+79,7	80,96	78,9	-2,06
Volumul investițiilor în active imobilizate	+39,9	+42,5	13,52	13,77	+0,25
Valoarea producției industriale livrate	+44,9	+43,7	19,1	19,0	-0,1

Tabelul 2.1 : Evoluția și ponderea RD Centru în principalii indicatori de dezvoltare, anii 2020 - 2024

Sursa: [BNS](#)

Conform datelor prezentate în Tabelul 2.1, Regiunea de Dezvoltare Centru (RDC) a înregistrat în perioada 2020-2024 o dinamică economică mixtă, marcată de progrese vizibile în anumite domenii-cheie, dar și de persistența unor dezechilibre care afectează sustenabilitatea dezvoltării pe termen mediu și lung.

În plan economic, Regiunea Centru a demonstrat o performanță superioară mediei naționale în ceea ce privește activitatea antreprenorială. Numărul de agenți economici a crescut cu +25,3% (+2.395 unități), comparativ cu +18,4% la nivel național. Această evoluție a condus la majorarea ponderii regiunii în totalul agenților economici de la 16,3% în anul 2020 la 17,2% în anul 2024 (+0,9 puncte procentuale), indicând o activizare a mediului de afaceri și o diversificare graduală a structurii economice regionale.

De asemenea, Regiunea Centru a înregistrat o dinamică investițională pozitivă, volumul investițiilor în active imobilizate crescând cu +42,5% în perioada analizată, peste ritmul național (+39,9%).

Această evoluție a determinat o ușoară consolidare a poziției regiunii la nivel național, ponderea investițiilor crescând de la 13,52% la 13,77% (+0,25 puncte procentuale). Tendința reflectă un proces de recuperare graduală a decalajelor investiționale, cu impact potențial pozitiv asupra modernizării infrastructurii economice și creșterii atractivității regionale pentru investitori.

În pofida unei creșteri semnificative a salariului mediu lunar brut (+79,7%), superioară mediei naționale, ponderea Regiunii Centru în totalul național al salariilor s-a diminuat cu 2,06 puncte procentuale. Aceasta indică menținerea unor disparități salariale și de productivitate față de alte regiuni, în special față de municipiul Chișinău.

Totodată, deși valoarea producției industriale livrate a crescut cu +43,7%, evoluția a fost ușor sub media națională, iar ponderea Regiunii Centru la nivel național s-a redus marginal (-0,1 p.p.). Această tendință semnalează presiuni asupra competitivității sectorului industrial regional.

În concluzie, Regiunea de Dezvoltare Centru dispune de premise favorabile pentru consolidarea creșterii economice, în special prin dinamica antreprenorială și investițională. Totuși, regiunea se confruntă cu provocări majore persistente legate de demografie, ocupare și competitivitate sectorială. Prin urmare, se impune continuarea și intensificarea intervențiilor din Programul Operațional Regional Centru 2026-2028, orientate spre stimularea investițiilor productive, creșterea valorii adăugate, dezvoltarea capitalului uman și modernizarea infrastructurii economice. Aceste măsuri sunt esențiale pentru asigurarea unei dezvoltări regionale sustenabile, incluzive și reziliente, în linie cu obiectivele Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030” și ale Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională 2022-2028.

2.2 Dezvoltarea centrelor urbane

Conform datelor Biroului Național de Statistică referitoare la populația cu reședință obișnuită (inclusiv rezultatele Recensământului Populației și Locuințelor 2024), Regiunea de Dezvoltare Centru se caracterizează în continuare printr-un grad redus de urbanizare, situat la aproximativ 21 %. Acest nivel rămâne considerabil inferior mediei naționale (circa 43-46%), evidențiind o concentrare scăzută a populației în mediul urban și o predominanță a localităților rurale în structura teritorială a regiunii.

Principalele centre urbane ale Regiunii de Dezvoltare Centru sunt cele patru municipii: Ungheni, Orhei, Strășeni și Hîncești, la care se adaugă orașele Ialoveni, Călărași, Nisporeni, Anenii Noi, Criuleni, Rezina, Șodlănești și Telenești

Orașe-poli de creștere

Cele două orașe-poli de creștere din Regiunea de Dezvoltare Centru, Ungheni și Orhei, stabilite conform Programului Național de Dezvoltare a Orașelor-Poli de Creștere în Republica Moldova pentru anii 2021-2027 (cu actualizări ulterioare), au înregistrat progrese importante în ultimii cinci ani. Acestea și-au consolidat rolul de motoare ale creșterii economice la nivel regional, în special în următoarele domenii prioritare:

Infrastructură urbană și utilități publice: Modernizarea drumurilor locale, trotuarelor și a sistemului de iluminat public; Reabilitarea și extinderea rețelelor de apă și canalizare; Îmbunătățirea transportului urban și a mobilității durabile a cetățenilor.

Dezvoltarea mediului antreprenorial: Crearea de noi locuri de muncă prin dezvoltarea spațiilor comerciale, industriale și a zonelor economice; Sprijinirea afacerilor locale prin infrastructură dedicată și facilități; Stimularea investițiilor publice și private.

Revitalizare urbană: Renovarea clădirilor publice și a spațiilor verzi; • Amenajarea zonelor de agrement, parcuri și parcări moderne.

Analiza datelor statistice furnizate de Biroul Național de Statistică, coroborată cu informațiile din Raportul de evaluare intermediară a evaluării Programului Național de Dezvoltare a Orașelor-Poli de Creștere (perioada 2021-2024), relevă următoarele evoluții:

Municipiul Orhei a menținut o lungime totală a străzilor de aproximativ 100 km. Dintre acestea, 87% sunt drumuri asfaltate, iar întreaga rețea stradală beneficiază de iluminat public (progres semnificativ față de perioada anterioară).

Municipiul Ungheni dispune de o rețea stradală de 178,2 km, din care 40% sunt asfaltate (creștere față de 31% în 2020, prin reabilitarea a circa 12,5 km de drumuri). Lungimea străzilor iluminate a crescut cu 26 km față de anul 2020, ajungând la aproximativ 135 km în 2024 (pondere de circa 92% din rețea), cu un grad ridicat de utilizare a corpurilor de iluminat eficiente energetic.

Aceste progrese demonstrează eforturi susținute de modernizare a infrastructurii urbane, care contribuie la creșterea atractivității celor două orașe-poli de creștere pentru locuitori, investitori și vizitatori, consolidându-le rolul de centre de polarizare a dezvoltării economice regionale.

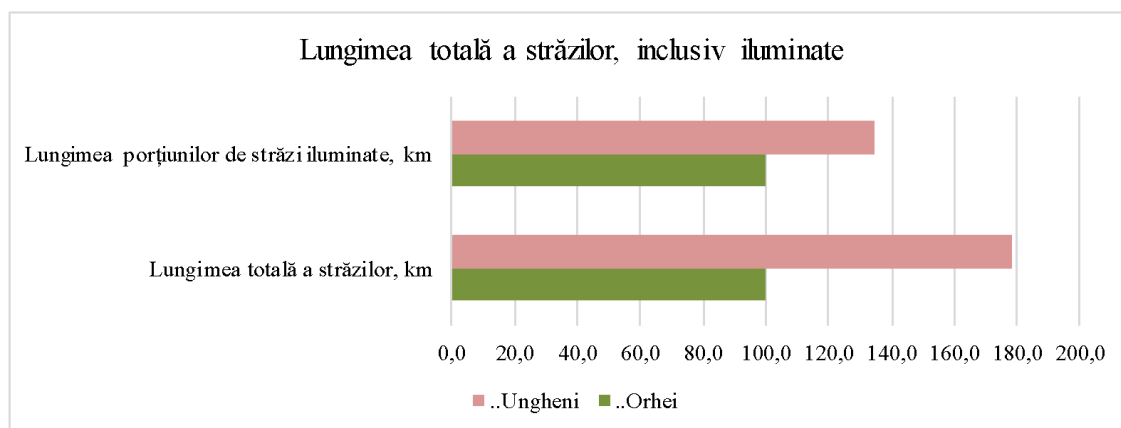

Figura 2.1. Lungimea totală a străzilor, inclusiv iluminate
Sursa: [BNS](#)

Ungheni, desemnat pol de creștere în Regiunea Centru, beneficiază semnificativ de pe urma programului european EU4Moldova: Regiuni-cheie ([EU4Regions](#)), implementat de UNDP cu finanțare UE. Prin acest proiect, orașul a devenit unul dintre cele două focare principale de dezvoltare regională. Atrăgând investiții de circa 10 milioane de euro în peste 45 de inițiative concrete. Acestea au vizat atât modernizarea infrastructurii urbane inclusiv reabilitarea centrului orașului, a spațiilor publice, a rețelelor de apă și canalizare, cât și a iluminatului stradal cât și stimularea economiei locale. Au fost susținute clustere de afaceri, cum ar fi cel de mobilă bazat pe cultivarea Paulownia, au fost acordate granturi și echipamente pentru antreprenori, iar sute de locuri de muncă au fost create, cu accent pe tineri și femei. Toate aceste intervenții contribuie direct la creșterea atractivității Ungheniului ca centru economic și de servicii, îmbunătățind calitatea vieții locuitorilor și consolidându-i rolul de pol de dezvoltare durabilă pentru întreaga Regiune Centru.

Analizând datele Biroului Național de Statistică privind fondul locativ și rețelele de alimentare cu apă, se constată că atât municipiul Orhei, cât și municipiul Ungheni înregistrează o acoperire ridicată a locuințelor conectate la serviciul public de alimentare cu apă (peste 95%).

În ceea ce privește serviciile centralizate de canalizare, ambele orașe dispun de rate superioare de acoperire cu servicii de canalizare, astfel încât în municipiul Ungheni acestea s-au majorat de la 54% în perioada 2019-2020 la 65% în perioada 2023-2024. În municipiul Orhei acoperirea cu servicii centralizate de canalizare fiind de 72% în perioada 2019-2020, cu o înregistrare ulterioară de 70% documentația tehnică. Totuși, există diferențe semnificative la capitolul infrastructurii de epurare a apelor uzate: municipiul Orhei beneficiază de o stație modernă de epurare funcțională, construită după tehnologii actuale, în timp ce stația din municipiul Ungheni prezintă un grad avansat de uzură și rămâne nefuncțională (Sursa: [Raportul de evaluare intermediară a PNDOPC](#)).

Gestionarea deșeurilor solide

În municipiul Ungheni, rata de acoperire cu servicii de salubritate este de aproximativ 80%. Municipiul dispune de un poligon de depozitare a deșeurilor solide autorizat, cu o suprafață de 8,5 ha, care nu corespunde însă cerințelor normative de mediu actuale. Serviciul este regionalizat și acoperă, pe lângă oraș, 17 localități rurale din proximitate.

În municipiul Orhei, rata de acoperire cu servicii de salubritate atinge 100%. Poligonul de depozitare a deșeurilor solide (8,7 ha) este autorizat, dar nu îndeplinește condițiile de mediu actuale. Și aici serviciul este regionalizat.

Transport public urban

Ambele orașe-poli de creștere dispun de servicii de transport public modern și confortabil, care asigură o mobilitate sporită a locuitorilor și accesul la servicii esențiale.

Municipiul Ungheni se evidențiază printr-o investiție majoră finalizată la sfârșitul anului 2025 în cadrul Proiectului „Dezvoltarea unui sistem integrat de transport urban în municipiul Ungheni”: achiziționarea a 14 microbuze și 4 autobuze noi. Punerea în funcțiune a acestora a avut loc în primul trimestru al anului 2026. Implementarea proiectului va contribui la extinderea și optimizarea rețelelor de rute, reducerea timpului de deplasare, creșterea confortului și siguranței pasagerilor. Această modernizare contribuie semnificativ la îmbunătățirea mobilității urbane, stimularea dinamicii economice locale și creșterea calității vieții populației la nivel regional.

Infrastructura socială și spațiile publice

Ambele municipii dispun de centre civice urbane bine amenajate, săli de spectacole spațioase, stadioane municipale cu o capacitate de peste 1.000 de locuri și unități de cazare. Peste 50% din curțile blocurilor de locuințe se află într-o stare satisfăcătoare, conform datelor oferite de Primăriile municipiilor Ungheni și Orhei.

Cu toate acestea, persistă anumite deficiențe:

- Municipiul Ungheni nu dispune încă de o zonă de recreere funcțională cu acoperire regională;
- Niciunul dintre cele două orașe nu deține un complex sportiv multifuncțional cu capacitate regională.

Progresele înregistrate în ultimii ani au consolidat accesibilitatea urbană și legăturile municipiilor Ungheni și Orhei cu zonele adiacente, facilitând fluxurile de persoane, bunuri și servicii. Cele două orașe-poli de creștere confirmă rolul lor de motoare ale dezvoltării economice regionale, deși implementarea Programului Național de Dezvoltare a Orașelor-Poli de Creștere avansează într-un ritm neuniform, influențat de capacitățile administrative și de resursele financiare disponibile.

Dezvoltarea centrelor urbane are un impact direct asupra participării economice a populației, inclusiv asupra participării femeilor pe piața muncii. Orașele oferă oportunități mai diverse de ocupare și antreprenariat comparativ cu mediul rural, contribuind astfel la creșterea participării economice a femeilor și la valorificarea potențialului capitalului uman regional.

În contextul dezvoltării economice urbane, este esențială asigurarea accesului echitabil al femeilor și bărbaților la oportunitățile generate de investițiile în infrastructură, servicii publice și mediul antreprenorial. Susținerea antreprenoriatului feminin și facilitarea accesului femeilor la programe de finanțare, formare și incubare a afacerilor reprezintă direcții prioritare pentru diversificarea economiei locale și crearea de noi locuri de muncă de calitate.

Demografie

Comparând datele statistice furnizate de Biroul Național de Statistică din rezultatele celor două recensăminte (2014 și 2024), se constată că Regiunea de Dezvoltare Centru înregistrează o regresie demografică moderată, atât în mediul rural, cât și în mediul urban. Principalele cauze sunt sporul natural negativ și migrația netă negativă. Toate orașele regiunii au înregistrat o scădere constantă a numărului de nou născuți în această perioadă.

Cu toate acestea, câteva centre urbane prezintă o stabilitate demografică relativă sau o dinamică mai puțin negativă, influențată în special de proximitatea față de municipiul Chișinău. Orașul Ialoveni

înregistrează cel mai bun comportament demografic din regiune cu o creștere de 17,2% față de 2014, urmat fiind de Orhei, cu o creștere de 5,3%. Proximitatea față de capitală atrage populație activă care lucrează sau studiază la Chișinău, dar preferă să locuiască în orașe cu costuri de trai mai reduse și cu o calitate percepută superioară a mediului rezidențial. Astfel, migrația internă spre aceste centre urbane atenuează pierderile demografice generate de sporul natural negativ și de migrația externă.

O tendință demografică moderat negativă (scăderi cuprinse între 1% și 15%) se înregistrează în centrele urbane Hîncești, Nisporeni, Călărași, Criuleni și Ungheni. Acest comportament poate fi explicat prin funcțiile lor administrative și economice, poziționarea strategică în rețeaua rutieră națională și rolul de centre de servicii pentru localitățile rurale învecinate. Pierderea populației este parțial compensată de mobilitatea internă și de fluxurile demografice din zonele periurbane și rurale, rezultând o dinamică mai puțin abruptă.

Un declin demografic mai accentuat (scăderi cuprinse între 15% și 30%) se înregistrează în orașele Rezina, Strășeni, Anenii Noi, Șoldănești și Telenești.

Cele mai populate centre urbane ale Regiunii de Dezvoltare Centru sunt:

Municipiul Ungheni - 26 457 locuitori (14 160 femei și 12 297 bărbați);

Municipiul Orhei - 22 183 (12 088 femei și 10 095 bărbați);

Orașul Ialoveni - 14 665 (7 669 femei și 6 996 bărbați);

Municipiul Strășeni – 14 497 locuitori (7 573 femei și 6 924 bărbați).

În concluzie, evoluția demografică a centrelor urbane din Regiunea Centru reflectă procese complexe de migrație internă și externă, cu un impact diferit în funcție de proximitatea față de Chișinău și de rolul economic al fiecărui oraș. Aceste tendințe subliniază necesitatea unor intervenții prioritare în Programul Operațional Regional Centru 2026-2028, orientate spre crearea de oportunități economice locale, îmbunătățirea infrastructurii și serviciilor sociale, în vederea retenției populației active și a valorificării potențialului uman regional, inclusiv prin creșterea participării femeilor pe piața muncii.

Oraș	Recensământ 2014	Recensământ 2024	Creștere populație, %
Anenii Noi	10 872	8 933	-21,70%
Călărași	10 808	9 469	-12,40%
Criuleni	6 708	5 844	-12,80%
Hîncești	12 491	11 391	-9,60%
Ialoveni	12 515	14 665	17,20%
Nisporeni	10 063	9 140	-10,10%
Orhei	21 065	22 183	5,30%
Rezina	11 032	9 380	-17,60%
Strășeni	18 376	14 497	-21,10%
Șoldănești	5 883	4 797	-22,60%
Telenești	7 227	5 670	-27,50%
Ungheni	30 804	26 457	-14,10%

Tabelul 2.2: Evoluția populației 2014-2024 în centrele urbane din RD Centru

Sursa: [BNS](#)

În baza datelor demografice prezentate anterior (Recensământul Populației și Locuințelor 2024), centrele urbane din Regiunea de Dezvoltare Centru pot fi clasificate după mărime și rol funcțional astfel:

Centre raionale relativ mari (peste 15 mii locuitori): municipiile Ungheni (26 457 loc.) și Orhei (22 183 loc.).

Centre raionale medii (10-15 mii locuitori): orașul Ialoveni (14 665 loc.), municipiul Strășeni (14 497 loc.) și municipiul Hîncești (11 391 loc.).

Centre raionale relativ mici (sub 10 mii locuitori): orașele Călărași (9 469 loc), Rezina (9 380 loc.), Nisporeni (9 140 loc.), Anenii Noi (8 933 loc.), Criuleni (5 844 loc.), Telenești (5 670 loc.), Șoldănești (4 797 loc.).

Orașele Anenii Noi, Strășeni, Criuleni și Hîncești înregistrează rezultate relativ bune în mai multe domenii de dezvoltare, fiind influențate semnificativ de proximitatea față de municipiul Chișinău. Această poziționare favorabilă stimulează dinamismul investițional, susține mobilitatea internă a populației active și atenuează pierderile demografice generate de sporul natural negativ și migrația externă.

Structura demografică pe sexe în centrele urbane

Analiza structurii demografice a orașelor incluse în Programul Operațional Regional Centru 2026–2028 relevă o pondere majoritară a femeilor în populația urbană. Conform datelor Biroului Național de Statistică (Recensământul 2024), femeile reprezintă majoritatea populației în toate centrele urbane analizate: Ungheni, Orhei, Strășeni, Hîncești, Ialoveni, Călărași, Nisporeni, Rezina, Anenii Noi, Criuleni, Telenești și Șoldănești.

Oraș	Populația totală	Bărbați	Femei	Pondere femei (%)
Ungheni	26 457	12 297	14 160	53,5
Orhei	22 183	10 095	12 088	54,5
Strășeni	14 497	6 924	7 573	52,2
Hîncești	11 391	5 338	6 053	53,1
Ialoveni	14 665	6 996	7 669	52,3
Călărași	9 469	4 452	5 017	53,0
Nisporeni	9 140	4 372	4 768	52,2
Rezina	9 380	4 480	4 900	52,2
Anenii Noi	8 933	4 139	4 794	53,7
Criuleni	5 844	2 745	3 099	53,0
Telenești	5 670	2 694	2 976	52,5
Șoldănești	4 797	2 305	2 492	51,9

Tabelul 2.3: Structura populației pe sexe în orașele incluse în POR (2024)

Sursa: [BNS](#)

Această structură demografică reflectă tendințele generale la nivel național, caracterizate prin speranța de viață mai ridicată a femeilor și migrația externă mai pronunțată în rândul bărbaților. Majoritatea feminină în populația urbană subliniază importanța integrării sistematice a dimensiunii de gen în planificarea și implementarea politicilor de dezvoltare economică și socială a Regiunii de Dezvoltare Centru.

Infrastructura tehnico-edilitară

Pe parcursul ultimilor cinci ani, numărul sistemelor publice de alimentare cu apă funcționale în regiune a crescut cu 74 de unități, de la 574 unități în anul 2019 la 648 unități în anul 2024, situația îmbunătățindu-se semnificativ și pentru mediul rural de data aceasta. Acoperirea centrelor urbane cu apeducte și rețele publice de distribuire a apei se prezintă, după cum urmează: or. Anenii Noi - 51 km, or. Criuleni - 55,2 km, or. Hîncești - 75,9, or. Ialoveni - 175,9 km, or. Nisporeni - 92,2 km, or. Orhei - 214,5 km, or. Rezina - 27 km, or. Strășeni - 76,8 km, or. Soldănești - 48 km, or. Telenești - 27,6, or. Ungheni - 130,3 km. Singura excepție este orașul Călărași, care și-a dublat lungimea acestor rețele, de la 59 km la 113 km în perioada 2020-2024. În ceea ce privește acoperirea populației cu serviciul public de apă, majoritatea locuitorilor centrelor urbane ale regiunii beneficiază de acest serviciu, [conform datelor preluate din baza BNS](#). Astfel, se evidențiază o stabilitate în infrastructura publică de apă, cu investiții semnificative doar în anumite orașe (Ialoveni, Orhei, Ungheni).

Ca parte a eforturilor de modernizare, în 2025 a fost lansat un proiect major în regiunea Centru: „Îmbunătățirea infrastructurii de apă în Moldova Centrală” care vizează construcția apeductului Chișinău–Strășeni–Călărași - o magistrală de peste 50 km menită să conecteze municipiul Chișinău cu localități din Centru (Strășeni, Călărași), pentru a asigura o sursă durabilă de apă potabilă pentru zeci de mii de persoane. În prezent, lucrările sunt concentrate pe toate cele trei sectoare - Chișinău, Strășeni și Călărași. Au fost deja montați peste 9 kilometri de conductă, au fost inițiate lucrările la trei stații de pompare și executate lucrări importante de infrastructură conexasă. Proiectul „Îmbunătățirea infrastructurii de apă în Moldova Centrală” este implementat de Guvernul Republicii Moldova, prin Agenția de Dezvoltare Regională Centru, cu sprijinul Guvernului Federal German prin intermediul Băncii Germane de Dezvoltare KfW.

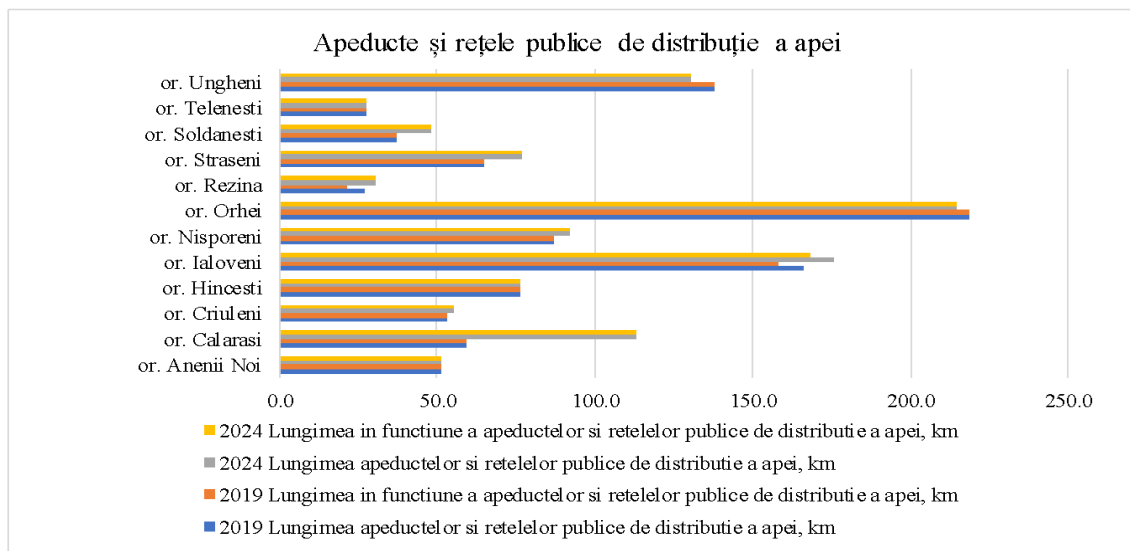

Figura 2.2. Apeducte și rețele publice de distribuție a apei

Sursa: [BNS](#)

Regiunea de dezvoltare Centru are o rețea de canalizare de peste 1 144 km, dintre care 99% sunt funcționale. Rețelele nou construite în anul 2024 însumează cifra de 56,4 km. Raioanele cu cele mai mari extinderi în anul 2024 sunt Călărași (21,8 km), Ialoveni (24,5 km), Orhei (12,5km). La celălalt pol se situează Șoldănești, Dubăsari și Rezina.

	Inclusiv a sistemelor date în exploatare			Inclusiv a sistemelor care nu sunt date în exploatare, dar deservește populația		
	Total	inclusiv		Total	inclusiv	
		În funcțiune	Nou-construită		În funcțiune	Nou-construită
Centru	1144,2	1130,7	47,6	69	62,7	8,8
Anenii Noi	138	138	-	1	1	1
Călărași	93,8	93,8	-	21,8	21,8	-
Criuleni	139,9	139,9	13,1	-	-	-
Dubăsari	10,1	10,1	-	-	-	-
Hîncești	54,2	54,2	-	11,3	5	-
Ialoveni	223	212	19,5	16	16	5
Nisporeni	59,4	59,4	-	8	8	-
Orhei	138,5	138,5	12,5	-	-	-
Rezina	33,2	33,2	-	-	-	-
Strășeni	90,9	88,3	2,5	-	-	-
Șoldănești	25,8	25,8	-	-	-	-
Telenești	51,6	51,6	-	2,8	2,8	2,8
Ungheni	85,8	85,8	-	8,1	8,1	-

Tabloul 2.4: Lungimea rețelilor publice de canalizare, în profil teritorial, 2024 (km)

Sursa: [BNS](#)

Pe parcursul anilor 2019-2024 numărul stațiilor de epurare a apelor uzate funcționale s-a situat între 30 de unități în anul 2019 și 56 de unități în anul 2024, ceea ce denotă o creștere semnificativă a numărului total de stații de epurare.

Datele din tabelul de mai jos indică faptul că multe stații nefuncționale au fost reabilitate, iar unele dintre acestea au fost extinse la nivel de orașe și regiune. Orașul Criuleni la această etapă are pregătit proiectul tehnic pentru stația de epurare. Fără stații de epurare rămân în continuare orașele Ialoveni, Strășeni, Anenii Noi și Criuleni.

	2019		2024	
	Stații de epurare a apelor uzate, unități	Stații de epurare a apelor uzate în funcțiune, unități	Stații de epurare a apelor uzate, unități	Stații de epurare a apelor uzate în funcțiune, unități
R-ul Anenii Noi	5	3	7	7
Or. Anenii Noi	-	0	0	0
R-ul Călărași	4	4	7	7
Or. Călărași	1	1	1	1
R-ul Criuleni	2	1	6	6
Or. Criuleni	-	0	0	0
R-ul Dubăsari	-	-	1	1
R-ul Hîncești	2	2	4	4
Or. Hincești	1	1	1	1
R-ul Ialoveni	2	-	3	3
Or. Ialoveni	-	0	0	0
R-ul Nisporeni	2	2	4	4
Or. Nisporeni	1	1	1	1
R-ul Orhei	6	6	8	8
Or. Orhei	2	2	2	2
R-ul Rezina	-	-	0	0
Or. Rezina	-	0	0	0
R-ul Strășeni	3	3	3	3
Or. Strășeni	-	0	0	0
R-ul Șoldănești	4	4	5	5
Or. Șoldănești	4	4	4	4
R-ul Telenești	3	2	5	3
Or. Telenești	2	1	2	1
R-ul Ungheni	3	3	5	5
Or. Ungheni	1	1	1	1

Tabelul 2.5: Stații de epurare a apelor uzate, anii 2019 și 2024

Sursa: [BNS](#)

Astfel, Regiunea Centru are funcționale peste 96% dintre stațiile de epurare existente în regiune, dar numărul localităților conectate la rețele rămâne redus, deoarece multe sate nu sunt încă racordate la canalizare sau la stațiile centrale. Majoritatea stațiilor funcționale tratează mecanic și biologic, iar epurarea avansată este la un număr redus de stații. Proiectele noi realizate privind extinderea și construirea sau modernizarea stațiilor de epurare, în ultima perioadă au beneficiat de finanțare externă prin intermediul programelor UE, PNUD, programe ale ambasadelor.

2.3 Provocările și oportunitățile de relansare economică a RD Centru

Antreprenoriatul constituie unul dintre pilonii principali ai dezvoltării economice regionale. Sectorul întreprinderilor mici și mijlocii (IMM) asigură dinamismul necesar creșterii economice în Regiunea de Dezvoltare Centru (RDC), contribuind semnificativ la crearea de locuri de muncă, creșterea veniturilor populației și diversificarea structurii economice.

La nivel național, microîntreprinderile continuă să dețină o pondere dominantă (peste 80% din totalul firmelor active), situație similară și în Regiunea Centru. Creșterea numărului de agenți economici în ultimii ani a fost modestă, susținută în principal de microîntreprinderi și întreprinderi mici, fenomen facilitat de condițiile administrative și fiscal-contabile mai accesibile pentru această categorie.

Distribuția întreprinderilor active după dimensiune relevă o pondere ridicată a microîntreprinderilor (aproximativ 86%), ceea ce indică o economie regională relativ fragmentată, cu bariere importante pentru scalarea afacerilor – în special accesul limitat la finanțare și competențe manageriale moderne. Conform datelor Anchetei Structurale Anuale (ASA) și ale Biroului Național de Statistică pentru anul 2024, întreprinderile mici și mijlocii reprezintă 99,2% din totalul întreprinderilor raportate la nivel național. Acestea asigură un număr mediu de 356 mii salariați (aproximativ 65,5% din totalul salariaților din întreprinderi) și generează venituri din vânzări de circa 308 miliarde lei (46,1% din totalul economiei naționale).

Structura principalilor indicatori economici pe regiuni de dezvoltare ([sursa: ASA, 2023](#)) evidențiază o concentrare puternică a activității economice în municipiul Chișinău (aprox. 69-70% din cifra de afaceri și 60% din numărul mediu de salariați). Regiunea Centru contribuie cu aproximativ 11,6% la cifra de afaceri națională și 14,8% la numărul de salariați, situându-se pe locul al treilea după Chișinău și Nord, cu o productivitate (cifra de afaceri pe salariat) de circa 1.082 mii lei - sub nivelul capitalei, dar superioară unor regiuni sudice.

Aceste date subliniază rolul esențial al sectorului IMM în ocuparea forței de muncă și generarea valorii economice, dar și provocările persistente legate de productivitate redusă, accesul la finanțare și capacitatea limitată de inovare și scalare la nivel regional.

În contextul Programului Operațional Regional Centru 2026-2028, consolidarea mediului antreprenorial prin măsuri de sprijinire a scalării afacerilor, acces la finanțare, digitalizare, inovare și dezvoltare a competențelor reprezintă o prioritate strategică. Aceste intervenții sunt esențiale pentru creșterea competitivității regionale, crearea de locuri de muncă de calitate și reducerea decalajelor teritoriale față de polul economic central al țării.

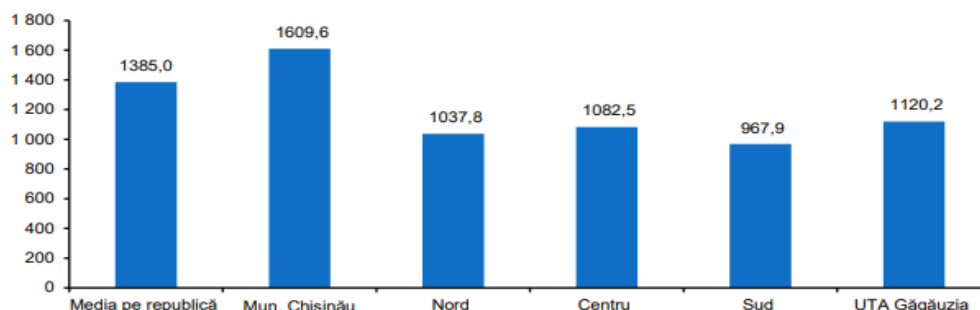

Figura 2.3. Valoarea cifrei de afaceri pe un salariat în profil regional, mii lei, 2024

Sursa: [BNS](#)

	Total	După numărul salariaților (mii lei)				
		0-9 salariați	10-19 salariați	20-49 salariați	50-249 salariați	250 și peste salariați
Total	555 150,8	137 904,6	89 514,7	98 285,7	141 293,2	88 152,6
Mun. Chișinău	386 215,6	86 463,9	64 406	66 791,6	99 844,4	68 709,0
Nord	66 469,1	18 145,3	8 331,7	11 777,1	16 290,4	11 924,5
Centru	64 333,2	19 393,2	11 608,8	11 670,5	15 744,1	5 916,6
Sud	24 041,7	9 062,1	3 579,8	5 006,6	5 309,4	1 083,8
UTA Găgăuzia	14 091,1	4 840,3	1 587,5	3 039,8	4 104,8	518,7

Tabelul 2.6: Cifra de afaceri pe regiuni de dezvoltare și clase de mărime, 2024

Sursa: [BNS](#)

Comparativ cu perioada 2015-2019, întreprinderile din agricultură și industria prelucrătoare au înregistrat creșteri moderate, însă ne semnificative din punct de vedere structural. Agricultură rămâne în continuare cel mai vulnerabil sector economic al Regiunii de Dezvoltare Centru, fiind puternic afectată de riscurile climatice. Secetele recurente din ultimii ani, combinate cu degradarea infrastructurii de irigații, au generat scăderi semnificative ale producției la principalele culturi în 2024 și 2025.

Totuși, sectorul real (agricultură și industrie) continuă să asigure cea mai mare parte a ocupării în regiune. Totuși, incertitudinile legate de sustenabilitatea veniturilor din mediul rural persistă, accentuând riscul de sărăcie rurală și migrație.

Creșterea ocupării în industria prelucrătoare accentuează, paradoxal, riscurile de divergență a veniturilor între mediul urban/industrial și cel rural. În Regiunea de Dezvoltare Centru, industria prelucrătoare și construcțiile concentrează o pondere importantă a populației ocupate, plasând regiunea peste media națională în anumite perioade. În același timp, agricultura angajează încă un segment semnificativ al forței de muncă, o parte importantă lucrând în gospodăria auxiliare proprii. Din perspectiva veniturilor, majorarea durabilă a salariilor și a veniturilor populației depinde în mod esențial de creșterea productivității și de calitatea locurilor de muncă create. Fără intervenții structurale care să stimuleze modernizarea agriculturii, dezvoltarea lanțurilor valorice integrate și creșterea valorii adăugate în industria prelucrătoare, decalajele de venit între mediul urban și cel rural riscă să se adâncească.

Aceste provocări evidențiază necesitatea unor măsuri prioritare în cadrul Programului Operațional Regional Centru 2026-2028, orientate spre:

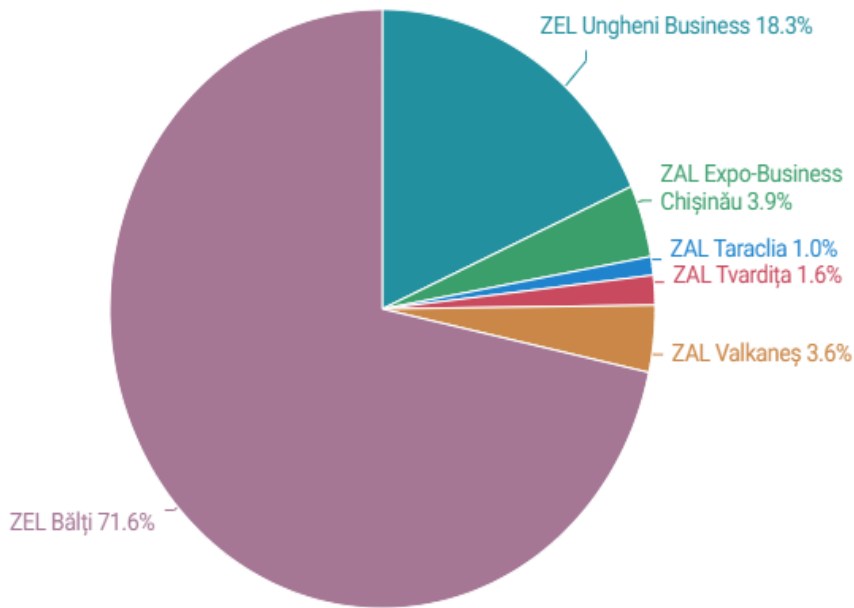
- modernizarea și digitalizarea agriculturii;
- dezvoltarea infrastructurii de irigații și combaterea efectelor schimbărilor climatice;
- stimularea procesării produselor agricole la nivel local;
- crearea de lanțuri valorice integrate între agricultură și industria prelucrătoare.

Investițiile și Zonele Economice Libere

Zonele Economice Libere (ZEL) și parcurile industriale, inclusiv ZEL „Ungheni-Business”, au atras sume importante de investiții și au contribuit semnificativ la dinamica producției industriale din Regiunea de Dezvoltare Centru. Valoarea cumulată a investițiilor realizate în ZEL-uri rămâne substanțială și reprezintă un instrument important pentru atragerea capitalului străin direct.

Deși impactul ZEL-urilor asupra investițiilor totale din economie este moderat, acestea rămân un factor determinant pentru atragerea investițiilor străine directe (ISD). Extinderea rețelei de ZEL și consolidarea parcurilor industriale au facilitat localizarea unor proiecte noi, în special în industrii cu valoare adăugată medie și înaltă (automotive, echipamente electrice, prelucrări moderne și servicii industriale).

La nivel național, valoarea totală a investițiilor acumulate în ZEL-uri a depășit 618,5 milioane USD până la 31 decembrie 2024. În anul 2024, fluxul investițional în ZEL-uri a fost de 32,4 milioane USD

(în scădere cu 31,9% față de 2023). Din stocul total, ZEL „Ungheni-Business” a atras 121,4 milioane USD, reprezentând aproximativ 19,6% din totalul investițiilor din zonele economice libere. Din totalul angajaților din ZEL-uri la sfârșitul anului 2024 (14.254 persoane), cea mai mare pondere s-a înregistrat în ZEL „Bălți” (71,6% sau 10.203 persoane), urmată de ZEL „Ungheni-Business” (18,3% sau 2.610 persoane). Activitățile desfășurate includ producție industrială, operațiuni logistice, activități de export, servicii auxiliare, depozitare, construcții și servicii comunitare.

Figura 2.4. Structura numărului de angajați ai rezidenților pe zonele economice libere, anul 2024

Sursa: [Raport privind activitatea ZEL din Republica Moldova în anul 2024](#)

Dezagregare pe sexe (estimare bazată pe tendințe naționale)

La nivel național, în sectoarele industriale și de prelucrare (specifice ZEL-urilor), bărbații dețin o pondere mai mare (aprox. 60-65%), în timp ce femeile sunt mai reprezentate în activități auxiliare și servicii (35-40%). Date detaliate pe sexe pentru ZEL „Ungheni-Business” nu sunt publicate separat; totuși, profilul activităților sugerează o participare mai echilibrată a femeilor în anumite segmente (producție ușoară, servicii logistice și administrative).

Structura ocupării forței de muncă

Conform datelor Biroului Național de Statistică (2024-2025), structura ocupării la nivel național este dominată de sectorul servicii (aprox. 61%), urmat de agricultură (aprox. 18,1%), industrie (13,4%) și construcții (7,5%). Ocuparea informală rămâne o provocare importantă, afectând circa 14,8% din totalul persoanelor ocupate, cu rate mai ridicate în agricultură și construcții.

Dezagregare pe sexe la nivel național (date BNS 2025):

Rata de ocupare generală: bărbați ≈ 44,5%, femei ≈ 36,5%.

Ponderea în populația ocupată: bărbați ≈ 51%, femei ≈ 49%.

Bărbații sunt mai prezenți în industrie, construcții și agricultură (sectoare cu pondere ridicată în RDC).

Femeile sunt mai concentrate în servicii (educație, sănătate, comerț și administrație), dar cu o participare redusă în activitățile industriale și de prelucrare.

În aceste condiții, pentru consolidarea pieței muncii din Regiunea Centru în cadrul Programului Operațional Regional Centru 2026-2028, sunt prioritare următoarele direcții:

- stimularea ocupării formale și stabile (prin contracte de muncă);

- politici active de recalificare, up-skilling și reskilling, cu accent pe egalitate de gen;
- diversificarea economiei către servicii moderne și industrie cu valoare adăugată ridicată;
- reducerea vulnerabilității agricole prin tranziție către forme organizate, tehnologizate și integrate în lanțuri valorice.

Câștigul salarial mediu lunar brut al unui salariat din economia Regiunii de Dezvoltare Centru (RDC) continuă să înregistreze ritmuri susținute de creștere. Potrivit datelor Biroului Național de Statistică, în anul 2025, câștigul salarial mediu lunar brut la nivel național a atins 15 472,1 lei, înregistrând o creștere de 9,8 % față de anul 2024 și fiind aproape dublu față de nivelul din 2019. Evoluțiile din RDC urmează îndeaproape tendințele generale ale economiei naționale, fiind influențate atât de majorarea salariilor pe ansamblu, cât și de presiunea persistentă exercitată de migrația forței de muncă.

Potrivit datelor Biroului Național de Statistică, investițiile în active imobilizate realizate în economia națională au totalizat 35,2 miliarde lei în anul 2024, înregistrând o creștere de 7,9 % (în prețuri comparabile) față de anul 2023. Structura investițiilor rămâne orientată preponderent către investițiile pe termen lung, ceea ce reflectă interesul antreprenorilor pentru extinderea capacităților de producție, modernizarea echipamentelor și adoptarea de tehnologii noi.

Rata de creștere a investițiilor în active imobilizate continuă să fie corelată direct cu dinamica prețurilor de consum. Creșterea costurilor în economie, atunci când nu este însoțită de șocuri politice sau sociale majore, stimulează investițiile pe termen lung. Totuși, evoluțiile recente evidențiază că RDC se confruntă în continuare cu un deficit de atractivitate investițională, mai ales pentru investitorii externi. Principalele cauze rămân costurile ridicate ale creditelor, volatilitatea monetară, incertitudinea climatică și gradul redus de diversificare economică. Aceste elemente generează riscuri sporite de stagnare economică și reduc apetitul antreprenorilor pentru investiții noi sau pentru extinderea activităților existente.

În acest context, se impune intensificarea dialogului dintre autoritățile publice și mediul de afaceri, precum și adoptarea unor măsuri concrete care să faciliteze accesul la finanțare, să reducă birocrăția administrativă și să asigure un cadru fiscal și operațional stabil și predictibil. Costul ridicat al resurselor creditare și fluctuațiile cursului de schimb al monedei naționale continuă să reprezinte factori care frânează potențialul investițional al întreprinderilor, în special al celor micro, mici și mijlocii.

În Regiunea de Dezvoltare Centru (RDC), investițiile în active imobilizate au înregistrat evoluții fluctuante în ultimii ani, fiind puternic influențate de efectele pandemiei de COVID-19, de perioadele de inflație ridicată și de crizele energetice regionale. Astfel, în perioada 2020-2023 volumul investițiilor la nivel național a stagnat sau a scăzut ușor (de exemplu, în 2023 au totalizat 32,2 mld. lei, în descreștere cu 1,0% față de 2022 în prețuri comparabile), iar în RDC evoluția a fost similară.

Comparativ cu perioada 2017-2020, unele raioane ale regiunii (în special Nisporeni, Telenești, Călărași și Șoldănești) au cunoscut o stagnare sau chiar o scădere a volumelor investiționale. Cele mai active raioane au rămas Orhei, Hîncești, Ialoveni, Rezina și Ungheni, care concentrează împreună circa 60-65% din totalul investițiilor regionale.

Având în vedere că vânzările și profitabilitatea reprezintă principalii determinanți ai deciziilor de investiții, este necesară promovarea integrării comerciale internaționale, susținerea activă a exportatorilor și extinderea accesului populației și al întreprinderilor la produse și servicii financiare moderne.

Dinamica insuficientă a investițiilor riscă să amplifice migrația forței de muncă, să agraveze disparitățile teritoriale și să diminueze capacitatea de regenerare economică a regiunii. Analizele recente confirmă că profitabilitatea și volumul vânzărilor explică cel mai bine nivelul investițiilor realizate în RDC, în timp ce rata dobânzii și instrumentele de politică monetară au un impact relativ redus asupra deciziilor antreprenoriale. Acest fenomen se explică prin dependența puternică a întreprinderilor moldovenești de mijloacele financiare proprii, care rămân principala sursă de finanțare internă.

În ceea ce privește structura investițiilor după tipul de proprietate, întreprinderile cu capital străin continuă să înregistreze o productivitate semnificativ superioară celor cu capital preponderent local. Firmele cu capital mixt se dovedesc adesea cele mai performante, reușind să combine know-how-ul și tehnologiile externe cu flexibilitatea și cunoașterea pieței autohtone. La nivelul întreprinderilor medii, productivitatea capitalului local este superioară celei străine, în timp ce la microîntreprinderi și întreprinderi mici diferențele de productivitate rămân minore. Totodată, companiile cu investiții străine directe oferă în continuare salarii cu 50–60 % peste media pieței, contribuind astfel la retenția forței de muncă calificate și la creșterea bunăstării la nivel local.

Distribuția populației ocupate pe grupe de ocupații dezagregate pe sexe

Distribuția populației ocupate în Regiunea de Dezvoltare Centru după grupe de ocupații evidențiază diferențe între femei și bărbați în structura ocupațională. Conform datelor Biroului Național de Statistică pentru anul 2023, prezentate în baza Clasificării Internaționale Standard a Ocupațiilor (ISCO-08), femeile sunt mai frecvent reprezentate în grupele ocupaționale asociate profesiilor intelectuale, tehnice și serviciilor, în timp ce bărbații predomină în ocupațiile asociate activităților manuale și tehnice.

În Regiunea de Dezvoltare Centru, în grupa specialiștilor (grupa 2) sunt ocupate 19,6 mii femei și 7,5 mii bărbați, ceea ce reprezintă 72,3% femei și 27,7% bărbați din totalul persoanelor ocupate în această grupă ocupațională. În grupa tehnicienilor și altor specialiști cu nivel mediu de calificare (grupa 3) sunt ocupate 10,5 mii femei și 4,1 mii bărbați, respectiv 71,9% femei și 28,1% bărbați.

De asemenea, în grupa lucrătorilor în servicii și comerț (grupa 5) sunt înregistrate 27,5 mii femei și 9,3 mii bărbați, ceea ce reprezintă 74,7% femei și 25,3% bărbați, indicând o participare mai ridicată a femeilor în activitățile din domeniul serviciilor.

În schimb, bărbații predomină în grupele ocupaționale asociate activităților manuale și tehnice. În grupa lucrătorilor calificați în agricultură, silvicultură și pescuit (grupa 6) sunt înregistrați 10,7 mii bărbați și 7,0 mii femei, ceea ce reprezintă 60,4% bărbați și 39,6% femei. În grupa muncitorilor calificați în industrie și construcții (grupa 7) sunt ocupați 26,5 mii bărbați și 10,5 mii femei, respectiv 71,6% bărbați și 28,4% femei.

În grupa membrilor corpului legislativ, ai executivului și conducătorilor unităților (grupa 1) sunt ocupați 5,4 mii bărbați și 5,0 mii femei, ceea ce indică o distribuție relativ echilibrată, respectiv 51,9% bărbați și 48,1% femei (Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, *Forța de muncă în Republica Moldova, 2023*).

Această structură reflectă particularitățile pieței muncii din Regiunea de Dezvoltare Centru și constituie un element relevant pentru analiza capitalului uman și a participării economice în contextul dezvoltării regionale.

Grupă ocupațională (ISCO-08)	Bărbați (mii)	Femei (mii)
Grupa 1 - Conducători și funcționari superiori	5,4	5,0
Grupa 2 - Specialiști	7,5	19,6
Grupa 3 - Tehnicienii și specialiști nivel mediu	4,1	10,5
Grupa 4 - Funcționari administrativi	0,0	3,8
Grupa 5 - Lucrători servicii și comerț	9,3	27,5
Grupa 6 - Agricultură, silvicultură, pescuit	10,7	7,0
Grupa 7 - Meseriași industrie și construcții	26,5	10,5
Alte ocupații	48,9	22,1

Tabelul 2.7: Distribuția populației ocupate după grupe de ocupații și sex - Regiunea Centru (2023)

Sursa: [BNS](#)

Parcuri industriale și incubatoare de afaceri

În Regiunea de Dezvoltare Centru funcționează în prezent patru incubatoare de afaceri, amplasate în orașele Nisporeni, Rezina, Dubăsari și Călărași. Acestea oferă sprijin antreprenorilor cu idei inovatoare aflate la început de drum, prin asigurarea de spații de lucru la costuri reduse, servicii de consultanță, mentorat și facilități administrative. Activitatea incubatoarelor este orientată spre dezvoltarea întreprinderilor inovative în faza de start-up, contribuind la crearea de noi locuri de muncă și la stimularea spiritului antreprenorial la nivel regional.

Incubatorul	Informații
IA Călărași	2021-2025: au beneficiat de servicii 44 companii rezidente (dintre care 35 sunt start-up-uri și alte două companii în format virtual), din acestea 26 sunt conduse de femei și 18 de bărbați.
IA Dubăsari	2021-2025: au beneficiat de servicii 24 companii rezidente, dintre care 20 absolvente, din acestea 8 conduse de femei și 16 de bărbați.
IA Nisporeni	2021-2025: au beneficiat de servicii 46 companii rezidente, din care 22 conduse de femei și 24 de bărbați.
IA Rezina	2021-2025: au beneficiat de servicii 10 companii rezidente, din care 8 conduse de femei și 2 de bărbați.

Tabelul 2.8: Performanța incubatoarelor de afaceri din Regiunea de Dezvoltare Centru în perioada 2021-2025

Sursa: Date furnizate de administratorii incubatoarelor de afaceri și centralizate de Agenția de Dezvoltare Regională Centru (ADR Centru), 2025

Analizele recente continuă să arate că multiplicatorul investițiilor în economia Republicii Moldova este moderat, iar eficiența transmisiei investițiilor către creștere durabilă și productivitate rămâne o preocupare. Pentru a spori efectul multiplicator al investițiilor este imperativă dezvoltarea ofertei interne prin politici industriale coerente, măsuri de competitivitate și investiții în capitalul uman, care să permită valorificarea investițiilor în lanțuri cu valoare adăugată mai mare.

La nivel regional, dinamica investițiilor în Regiunea de Dezvoltare Centru (RDC) a rămas heterogenă în ultimii ani. În perioada 2017-2020, un număr semnificativ de raioane (nouă din cele treisprezece) au înregistrat două perioade consecutive de scădere a investițiilor, cu contracții care au depășit în anumite cazuri 40 %. Evoluția post-pandemie a fost neuniformă: unele raioane au cunoscut o redresare susținută, susținută de proiecte publice majore de infrastructură și de activitatea zonei economice libere (ZEL) și a parcurilor industriale (de exemplu, în Ungheni și Dubăsari), în timp ce altele au continuat să se confrunte cu presiuni investiționale accentuate. Drept consecință, disparitățile teritoriale în volumul investițiilor rămân pronunțate, ceea ce impune adoptarea unor politici diferențiate la nivel raional.

La nivel național, investițiile în active imobilizate au atins 41,42 miliarde lei în anul 2025 (date preliminare BNS), înregistrând o creștere semnificativă de 17,6 % (în prețuri comparabile) față de anul 2024. Structura investițiilor reflectă o pondere importantă a achizițiilor de mașini, utilaje și mijloace de transport, precum și o creștere a investițiilor în imobilizări necorporale și clădiri rezidențiale. Investițiile în construcții inginerești au continuat să ocupe un loc relevant, fiind influențate de proiectele de infrastructură publică.

Sursele principale de finanțare rămân mijloacele proprii ale întreprinderilor, care au reprezentat aproximativ 60,8 % din totalul investițiilor în active imobilizate în anul 2024 (ultimele date detaliate disponibile privind structura pe surse). Această dependență ridicată de resurse interne subliniază atât reziliența unor sectoare economice, cât și fragilitatea accesului la finanțare externă pentru multe întreprinderi, în special cele micro, mici și mijlocii.

Distribuția investițiilor variază în funcție de mărimea întreprinderilor. La scară națională, microîntreprinderile, deși reprezintă majoritatea numerică a firmelor, realizează adesea investiții pe termen lung proporțional importante raportat la resursele disponibile (în special în echipamente productive). Întreprinderile mijlocii raportează, în multe cazuri, un volum relativ mai redus de investiții curente comparativ cu cele mici. Dependenta predominantă de mijloace proprii limitează expunerea la șocuri externe, dar restricționează și posibilitățile de extindere accelerată, în absența unui acces mai bun la finanțare externă sau la instrumente de garantare.

În ceea ce privește raportul dintre investițiile pe termen lung și cele curente, situația din RDC se aliniază tendințelor naționale: investițiile pe termen lung dețin o pondere importantă, însă variațiile persistă între sectoare economice și între diferite categorii de întreprinderi. Pentru a stimula investițiile productive și efectul lor multiplicator, este necesară o combinație echilibrată de măsuri: facilități de finanțare (garantări, fonduri de scalare), politici fiscale și de reglementare predictibile, sprijin țintit pentru adopția tehnologică (digitalizare, mașini și utilaje moderne) și programe de dezvoltare a competențelor care să permită întreprinderilor locale să acceseze piețe externe și să se integreze în lanțuri de valoare regionale și europene.

Intervențiile prioritare trebuie să vizeze reducerea costului capitalului pentru IMM-uri, susținerea proiectelor de modernizare în sectoare cu potențial ridicat (agroprocesare, manufactură, servicii IT și exportabile), precum și instrumente publice de stimulare a cererii interne pentru produsele autohtone. Aceste acțiuni vor contribui la creșterea efectului multiplicator al investițiilor în RDC și la reducerea disparităților teritoriale.

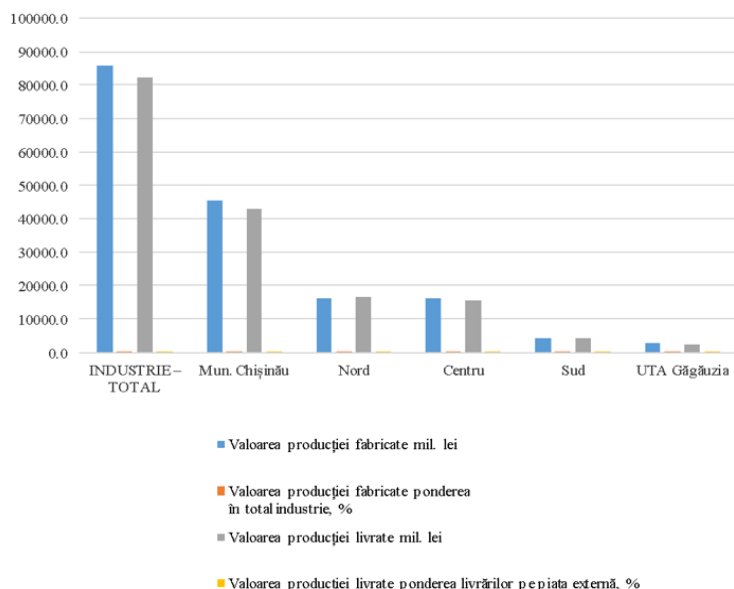

Figura 2.5: Valoarea producției industriale fabricate și livrate, în prețuri curente, pe regiuni de dezvoltare, 2024

Sursa: [BNS](#)

Regiunea de Dezvoltare Centru (RDC) dispune de mai multe domenii și subdomenii economice care contribuie esențial la PIB-ul regional și prezintă un potențial ridicat de valorificare prin specializare inteligentă. Acestea au fost identificate inițial în studiile din 2017 și actualizate ulterior prin Studiul de Specializare Inteligentă a Regiunii de Dezvoltare Centru (2023), adaptat la datele din Programul Național de Specializare Inteligentă „Smart Moldova” 2024-2027 și rapoartele Biroului Național de Statistică (BNS) pentru anii 2024-2025.

Sector	Cluster	Localități
Turism	Riviera Nistrului	Dubăsari
Turism	Inima Nistrului	Dubăsari-Criuleni
Turism	Dealurile Măgurei	Ungheni
Textile	Moldova Textile Export	Rezina, Șoldănești
Pomușoare	Clusterul Bacifere	Ungheni
Mobilă	Clusterul Mobilier	Ungheni
Horticultură	Fruit Export Hub	Șoldănești
Horticultură	Herbafruct	Nisporeni

Tabel 2.9. Clustere din RDC, susținute de PNUD și partenerii săi, 2024

Sursa: [Harta/tabel elaborată de autori în baza datelor PNUD, 2024](#)

Agricultură și procesarea produselor alimentare:

agricultură, vânătoare și servicii anexe; creșterea animalelor; prelucrarea și conservarea cărnii și a produselor din carne (industrie puternică a cărnii, specifică regiunii Centru).

Silvicultură, exploatarea forestieră și industria produselor din lemn (inclusiv bioeconomie circulară).

Industria textilă, a articolelor vestimentare și a încălțămintei: fabricarea produselor textile; alte articole textile; îmbrăcăminte; încălțămintă.

Industria farmaceutică: fabricarea produselor farmaceutice de bază și a preparatelor farmaceutice (inclusiv dispozitive și instrumente medicale).

Industria extractivă și materialele de construcție: producția altor produse din minerale nemetalice (ciment, var, ipsos etc.).

Industria automotive și componente (emergent, legat de ZEL Ungheni-Business și investiții străine).

Figura 2.6: Domeniile de specializare inteligentă, 2024

Sursa: [Studiul de Specializare Inteligentă RDC](#)

Clustere:

Procesarea cărnii și a produselor alimentare (inclusiv vitivinicol și agro-industrie avansată).

Fabricarea produselor textile și a articolelor vestimentare (inclusiv TAFL - textile, articole vestimentare, încălțăminte și articole din piele).

Prelucrarea lemnului și bioeconomie circulară.

Dezvoltarea TIC, inovare digitală și industrii creative (potențial emergent).

Medicină și farmaceutică (inclusiv biomedicină și dispozitive medicale).

Energie (tehnologii eficiente energetic, cu potențial în regiune).

Gestionarea deșeurilor (prioritate transversală).

Aceste domenii sunt aliniate cu prioritățile naționale din Programul „Smart Moldova” 2024-2027 (agricultură și procesare alimentară, TIC, energie, biomedicină/farmaceutică) și reflectă avantajele competitive ale RDC: industrie puternică a cărnii, textile, farmaceutică, silvicultură și investiții în automotive.

Notă: Datele privind coeficienții de localizare (CL) pot fi actualizate periodic prin analize cantitative detaliate pe baza statisticilor BNS (număr de angajați, cifră de afaceri, producție industrială). Ultimele rapoarte BNS (2024-2025) confirmă concentrarea industrială în RDC (aproximativ 19% din producția industrială națională), cu pondere importantă a exporturilor și a sectoarelor menționate.

Nr.	NACE*	Denumirea activității economice	CL	Creștere economică	Pondere sectorului după nr. de angajați
I	C235	Fabricarea cimentului, varului și ipsosului	4,3	- 1,8%	0,4%
II	C139	Fabricarea altor articole textile	3,9	+ 7,2%	2,8%
III	C13	Fabricarea produselor textile	3,9	+ 6,5%	3%
IV	A014	Creșterea animalelor	2,5	+ 1,5%	2,9%
V	A021	Silvicultură și alte activități forestiere	2,4	- 2,8%	2,5%
VI	A01	Agricultură, vânătoare și servicii anexe	1,6	- 2,5%	17,7%
VII	C23	Producția altor produse din minerale nemetalice	1,1	- 3,5%	1,1%
VIII	B081	Extracția pietrei, nisipului și argilei	2,5	+2,0%	0,8%
IX	C101	Producția, prelucrarea și conservarea cărnii	2,1	+3,2%	1,8%
X	C21	Fabricarea produselor farmaceutice	2,9	+4,5%	0,6%

**Clasificarea statistică a activităților economice în Comunitatea Europeană (din franceză)*

Tabelul 2.10: Sectoare economice din RDC cu CL semnificativ (>1)

Sursa: [BNS](#)

Totodată, silvicultura, exploatarea forestieră și industria produselor din lemn sunt bine dezvoltate în regiune. Domeniul textilelor, articolelor vestimentare, încălțămintei și articolelor din piele (TAFL) reprezintă o prioritate clară pentru RDC.

Grupurile de Acțiune Locală (GAL) sunt actorii cheie ai Abordării LEADER în Republica Moldova, reprezentând legături între acțiuni pentru dezvoltarea economiei rurale. Membrii GAL sunt organizațiile, instituțiile și liderii locali – reprezentanți ai sectorului public, antreprenorial și civic – care gestionează împreună procesele de dezvoltare locală. În Regiunea de Dezvoltare Centru (RDC) sunt active mai multe GAL-uri (printre care „Lunca Bîcului”, „Serpentina Nistrului”, „Stejarii Strămoșești”, „Hora Ciulucului”, „Drumul Vechi Moldovenesc” și altele), care implică zeci de unități administrativ-teritoriale și sute de localități din raioane precum Anenii Noi, Strășeni, Rezina, Orhei, Ungheni, Hîncești, Călărași, Criuleni etc.

Chiar dacă GAL-urile se află la diferite etape de dezvoltare, acestea implementează proiecte al căror scop este să sprijine dezvoltarea locală, în special dezvoltarea economică bazată pe resursele locale, pentru redescoperirea potențialului regiunii. Aceste structuri contribuie semnificativ la sporirea atractivității Regiunii de Dezvoltare Centru atât pentru investitori internaționali, cât și pentru antreprenorii locali interesați în dezvoltarea unor produse cu valoare adăugată mare, orientate către export.

Prin integrarea unor servicii moderne și a unei infrastructuri adecvate, aceste GAL-uri susțin competitivitatea economică regională și atrag companii care doresc să profite de oportunitățile oferite pe piața internațională, contribuind astfel la creșterea economică sustenabilă și la diversificarea bazei de afaceri locale.

Figura 2..7: Harta GAL-urilor din RD Centru, 2025, elaborată de autori în baza datelor [MLIS](#)

2.4 Dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare de bază în regiune

În anul 2024, RDC era acoperită la un nivel de 71,6% de sistemul public de alimentare cu apă, ceea ce reprezintă o rată cu 6% mai înaltă decât media pe țară (65.6%), cu 20,6% mai înaltă decât în RD Nord (51,0%) și cu 5% mai joasă decât în RD Sud (76,6%).

În ultimii ani, în RDC se atestă o creștere a lungimii apeductelor și rețelelor publice de distribuție a apei. Astfel, în anul 2024 lungimea apeductelor și rețelelor publice de distribuție a apei în regiunea Centru constituia 6 262,3 km, cu 1 153,3 km mai mult decât se înregistra în anul 2019.

La nivel de raioane, întâietatea o deține în continuare raionul Orhei cu 861,7 km (13,7%) din totalul pe RDC, Ialoveni - 689,9 km (11%), Hîncești - 655,8 km (10,5%), Anenii Noi cu 604,1 km (9,6%) și Ungheni cu 567,4 km (9,0%), în timp ce cea mai mică pondere o înregistrează raionul Șoldănești cu 206,9 km (3,3%) și Dubăsari cu 207,7 km (3,3%).

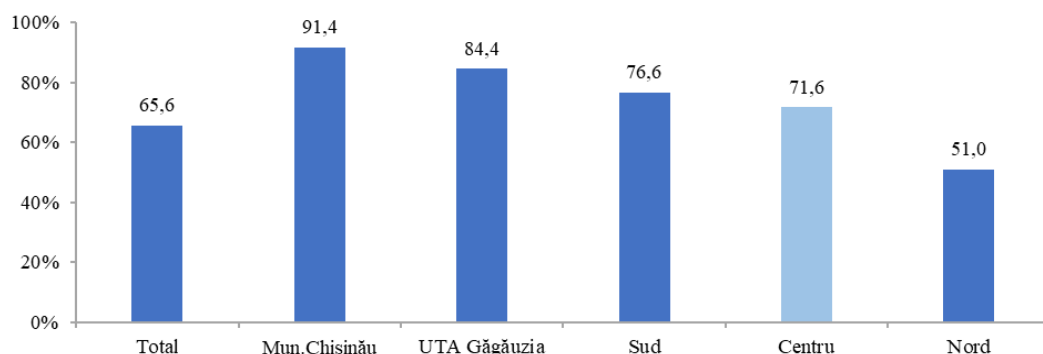
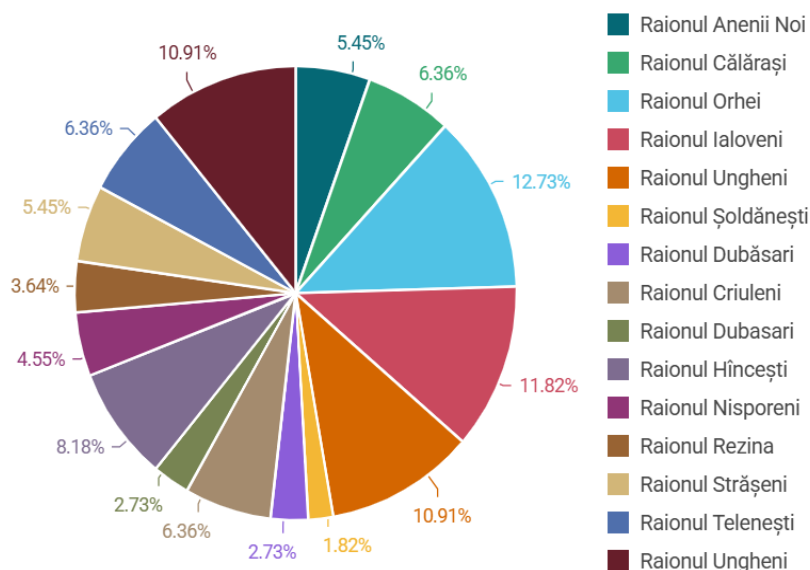

Figura 2.8. Pondere localităților deservite de sistemul public de alimentare cu apă pe regiuni de dezvoltare, 2024

Sursa: [BNS](#)

Sub aspectul numărului de locuințe conectate la serviciul public de alimentare cu apă în regiune, în anul 2024 au fost înregistrate 238 641 de locuințe conectate, o creștere cu 32 596 locuințe față de anul precedent. RDC înregistrează un număr sporit de locuințe în raport cu celelalte regiuni de dezvoltare (RDN - 217 565 locuințe, RDS - 137 963 locuințe, UTA - 37 352 locuințe).

În profil raional, Orhei deține întâietatea cu 31 375 locuințe conectate (14% din totalul pe RDC), Ialoveni - 28 098 locuințe conectate (13%) și Ungheni - 27 420 locuințe conectate (12%). De cealaltă parte, raionul Șoldănești are înregistrate 6 445 de locuințe conectate (2%), Dubăsari - 7 390 locuințe conectate (3%). Pe parcursul ultimilor ani,

Figura 2.9. Apeducte și rețele publice de distribuție a apei în anul 2024, în RD Centru

Sursa: calculele autorilor în baza datelor [BNS](#)

dinamica conectării în profil raional este una accentuat progresivă în raionul Șoldănești cu 65,9%, în raionul Rezina cu 45,6% și în raionul Strășeni cu 43,0%, în timp ce raionul Ialoveni (cu 3,19%), Anenii Noi (6,42%), Orhei (6,97%) înregistrează cea mai lentă dinamică.

Respectiv, în ceea ce privește sistemele funcționale de alimentare cu apă din RDC, datele statistice pentru ultimii 5 ani arată o creștere a numărului acestora de la 574 unități în anul 2019 la 648 unități în anul 2024.

În conformitate cu datele referitoare la volumul total de apă furnizat consumatorilor de sistemul public de alimentare cu apă pe raioane/regiuni, RDC înregistrează în anul 2024 o pondere de 16,3% din totalul pe țară a volumului de apă furnizat populației de sistemul public de alimentare cu apă (RDN - 25,5%, RDS - 8,5%, UTAG - 2,6%, mun. Chișinău - 46,9%. Dinamica creșterii acestui indicator în perioada 2019-2024 pentru RDC este de 24% (3 179.7 mii m³), în timp ce dinamica celorlalte regiuni variază între 6% - mun. Chișinău, 9% - RDN, 20% - RDS, 22%- UTAG. Sub aspectul dezagregării urban-rural, ponderea acestui indicator conform datelor pentru 2024 este majoritară în zona rurală - 67.6%, orașele înregistrând o pondere de 32,3%.

Având în vedere țintele stabilite în Strategia națională de dezvoltare *Moldova Europeană 2030*, care prevede ca pentru anul 2025, 90% din populație să aibă acces la surse sigure de alimentare cu apă, analiza indicatorilor statistici oferți de BNS, ne indică o creștere a numărului populației cu acces la surse sigure de alimentare cu apă în RD Centru, iar în continuare investițiile în acest domeniu rămân prioritare pentru următoarea perioadă.

Conform datelor cu privire la evacuarea apelor uzate în sistemul public de canalizare, în anul 2024, în RDC, numărul stațiilor de epurare a apelor uzate în funcțiune a înregistrat o creștere semnificativă, comparativ cu anul 2019, numărul acestora crescând de la 30 de unități la 56 de unități, înregistrând o pondere de 48,3% din totalul pe țară. În RDN, numărul acestora a crescut cu 5 unități, ajungând la 25 în total, înregistrând o pondere de 21,5%, urmată de RDS cu 20 de stații (cu 6 mai mult decât în anul 2019) și o pondere de 17,2%. În RD UTAG, numărul stațiilor de epurare a crescut de la 3 unități în anul 2019 la 7 unități în anul 2024, înregistrând o pondere de 6% din totalul pe țară. Mun. Chișinău a înregistrat cea mai mică creștere, cu doar 1 unitate în această perioadă, cu ponderea de 6,9%. Dinamica creșterii acestui indicator pentru perioada 2019-2024 indică pentru RDC - 86%, urmată fiind de RDS cu 42%, RDN cu 25% și mun. Chișinău cu 14%, și fiind depășită de UTAG, care a înregistrat o dinamică de 133%.

	2019		2024		Ponderea Volumului total al apelor uzate epurate	Dinamica Volumului total al apelor uzate epurate	Ponderea stațiilor de epurare a apelor uzate în funcțiune, unit.	Dinamica stațiilor de epurare a apelor uzate în funcțiune, unit.
	Nr. stațiilor de epurare a apelor uzate în funcțiune, unit.	Volumul total al apelor uzate epurate, mii m.c.	Nr. stațiilor de epurare a apelor uzate în funcțiune, unit.	Volumul total al apelor uzate epurate, mii m.c.				
Total pe țară	74	68369,9	116	69186,0				
Municipiul Chișinău	7	52522,4	8	51371,5	74,20%	-2,20%	6,90%	14%
Regiunea Nord	20	10629,4	25	11034,2	15,90%	3,80%	21,50%	25%
Regiunea Centru	30	2884,1	56	4035,7	5,80%	3,80%	48%	86%
Regiunea Sud	14	1977,6	20	1902,6	2,75%	-3,80%	17,20%	42%
U.T.A. Găgăuzia	3	356,4	7	842,1	1,20%	136%	6%	133%

Tabelul 2.11. Evacuarea apelor uzate în sistemul public de canalizare

Sursa: [BNS](#)

Ponderea localităților deservite de sistemul public de canalizare, pe regiuni de dezvoltare este prezentată de datele oficiale pentru anul 2024, după cum urmează. Raportat la situația pe țară, RDC înregistrează o pondere de 11.5%, comparativ cu RDN - 5,1%, RDS - 7,5% și RD UTAG - 28,1%. Lungimea rețelelor publice de canalizare în funcțiune în 2024 în RDC a constituit 1 144,2 km, cu 366,2 mai mulți km comparativ cu anul 2019.

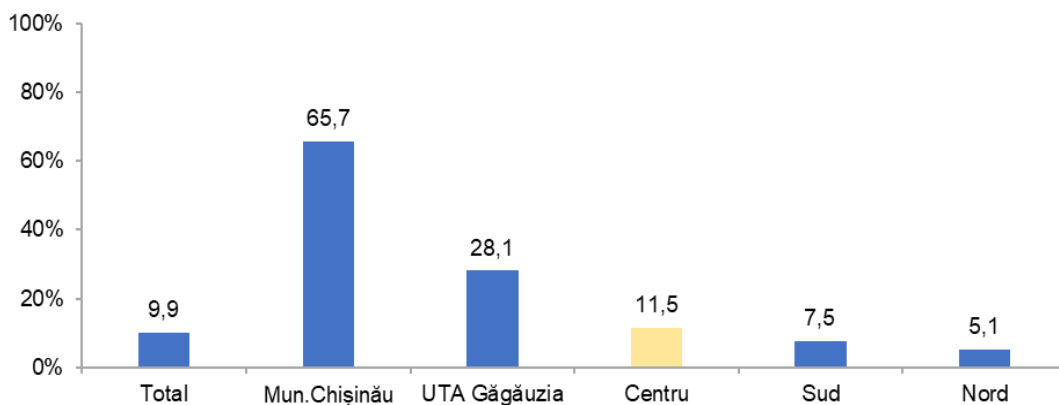

Figura 2.10. Ponderea localităților deservite de sistemul public de canalizare, pe regiuni de dezvoltare în anul 2024

Sursa: [BNS](#)

Sub aspectul numărului de locuințe conectate la serviciul public de canalizare, la nivelul anului 2024 RDC deține o pondere de 12,3% din totalul pe țară, cu 59 107 de locuințe conectate, ceea ce reprezintă o creștere medie anuală de cca 4% în perioada 2019-2024. Comparativ cu celelalte regiuni de dezvoltare, RDC are o pondere mai mică decât RDN (17,5%), mai mare decât RDS (5,4%), RD UTAG (2,3%) și, semnificativ mai mică decât mun. Chișinău (62,4%). Dinamica creșterii numărului de conectări în perioada 2019-2024 este cea mai accelerată în RDC - cu 22%, urmată fiind de RD UTAG (14,6%) și mun. Chișinău (15%), în timp ce RDN înregistrează - 4,8% și RDS - 11,6%.

Datele cu privire la evacuarea apelor uzate în sistemul public de canalizare indică următoarele. Raportat la țară, ponderea regiunii sub aspectul volumului total al apelor uzate epurate este 5,8% (4 035,7 mii m³), comparativ cu 15,9% a RDN, 2,8% a RDS, 1,2% a RD UTAG și 74,2% a mun. Chișinău. RDC înregistrează o dinamică pozitivă a evoluției acestui indicator în perioada 2019-2024, volumul apelor uzate epurate mărindu-se cu 3,8%. Aceeași dinamică pozitivă se înregistrează și în RDN cu 3,8%. RD UTAG a înregistrat cea mai semnificativă creștere din țară, cu 136%, în timp ce RDS și mun. Chișinău înregistrează evoluții negative, respectiv -3,80% și -2,20%.

Respectiv, raportând situația din sectorul de canalizare la țintele stabilite în Strategia națională de dezvoltare *Moldova Europeană 2030*, care are stabilită ținta de 50% pentru anul 2025, este evidentă situația nefavorabilă, respectiv, în continuare sunt necesare investiții majore în vederea atingerii țintei stabilite.

Datele statistice cu privire la managementul deșeurilor în RDC actualizate până în anul 2021 indică o îmbunătățire a capacității de gestionare a deșeurilor. Astfel, numărul vehiculelor utilizate la lucrări de salubritate a crescut de la 193 de unități în anul 2019 la 232 de unități în anul 2021, cu o majorare de 39 de unități, clasându-se pe primul loc în rândul regiunilor și fiind urmată de RDN și RDS cu o majorare similară a parcului de vehicule a câte 26 de unități, iar UTAG și mun. Chișinău au devenit posesoare a câte 9 vehicule fiecare. În RDC, câteva raioane se evidențiază cu un număr mai mare de vehicule achiziționate în această perioadă de timp, fiind vorba despre raionul Strășeni (+11 vehicule), raionul Criuleni (+10 vehicule), raionul Nisporeni (+9 vehicule) și raionul Ialoveni (+8 vehicule). În același timp, la unele raioane, se observă diminuarea numărului de vehicule în perioada analizată respectiv, Anenii Noi, Călărași și Ungheni au utilizat cu câte 2 vehicule mai puțin în anul 2021 decât în 2019.

Volumul deșeurilor municipale colectate de la populație, instituții și agenți economici a constituit în anul 2021 cca 504,7 mii de m³ (cu 59,6 mii de m³) cu cca 12% mai mult decât în anul 2019. Raioanele din RDC cu cel mai mare volum colectat sunt Orhei (75,0 mii de m³), Ialoveni (58,6 mii de m³) și Hîncești (53,7 mii de m³), iar cel mai mic volum colectat a fost înregistrat în raioanele Dubăsari (17,0 mii de m³), Șoldănești (18,2 mii de m³) și Călărași (19,9 mii de m³). Ponderea pe țară a RDC a acestui indicator este de 15,2%, comparativ cu 14,8% pentru RDN, 7,1% pentru RDS, 6,9% pentru RD UTAG și 55,9% pentru mun. Chișinău. Dinamica regiunii pentru perioada 2019-2021 este una pozitivă și a doua cea mai accelerată comparativ cu celelalte regiuni, înregistrând o creștere de 13,4%, în comparație cu 28,1% în RD S, 6,7% în RD UTAG, 5,5% în RDN și dinamica negativă (-2,3%) în mun. Chișinău. La nivel de țară, dinamica înregistrată a constituit 3,3% sau 107,4 mii de m³ mai mult.

2.5 Dezvoltarea interacțiunii urban-rural

Cu o pondere de aproximativ 79 % a populației rurale în anul 2024, Regiunea de Dezvoltare Centru (RDC) își păstrează în continuare un caracter predominant rural. Acest fapt reprezintă o provocare majoră în vederea atenuării disparităților între localitățile rurale și cele urbane, manifestate prin diferențe semnificative care afectează direct coeziunea teritorială a regiunii, fiind vizibile atât în declinul demografic și economic, cât și în limitarea accesului cetățenilor la serviciile publice de bază.

Densitatea populației în RDC este de circa 63 locuitori/km² (față de media națională de 79,5 locuitori/km²). Cele mai mari densități se înregistrează în raioanele Ialoveni (95 loc./km²), Strășeni (84,2 loc./km²), Criuleni (76,9 loc./km²) și Ungheni (70 loc./km²). La polul opus se află raioanele

Telenești (48,8 loc./ km²), Hîncești (47,2 loc./km²), Rezina (48,6 loc./km²) și Șoldănești (42,4 loc./km²), cu densități semnificativ mai reduse.

Analizând evoluția populației pe medii de reședință în perioada 2020-2024, se constată o scădere accentuată în localitățile rurale, mai pronunțată decât în mediul urban. Migrația internă înregistrează valori negative pentru majoritatea raioanelor regiunii, cu un accent mai puternic în mediul rural. Cele mai afectate raioane sunt Telenești, Nisporeni, Rezina, Șoldănești, Călărași și Dubăsari, unde populația activă a emigrat în număr semnificativ către centre urbane mai mari (inclusiv Chișinău).

Această tendință este determinată de dezechilibrele persistente în distribuția oportunităților economice și sociale, accentuate de îmbătrânirea populației rurale, dependența excesivă de sectorul agricol și infrastructura deficitară. Acest fapt diminuează capacitatea de dezvoltare economică pe termen lung a regiunii, afectând nu doar sectoarele economice de bază (agricultură, agroindustrie), ci punând presiune și pe sistemele de educație, sănătate și asistență socială. În acest context, este necesară o abordare multidimensională pentru a atrage tinerii înapoi în regiune, a sprijini natalitatea și a stimula investițiile economice locale, astfel încât să se stopeze declinul demografic.

În ceea ce privește integrarea economică, se atestă un model de dezvoltare bazat pe polarizare. Centrele urbane (Ungheni, Orhei, Hîncești, Ialoveni, Strășeni) reușesc să atragă mai multe investiții și să ofere servicii pentru zona lor de influență rurală. Persistă tendința de emigrare a populației către orașe, în special în rândul tinerilor, din cauza lipsei locurilor de muncă calificate în zonele rurale. Cel mai mare număr de întreprinderi este concentrat în mediul urban, datorită infrastructurii de afaceri și utilități mai bune. Zonele rurale se caracterizează printr-o densitate redusă a întreprinderilor, activitatea economică fiind susținută în principal de microîntreprinderi, activități de subzistență și sectoare cu valoare adăugată scăzută (agricultură, comerț local).

Starea infrastructurii tehnico-edilitare variază semnificativ între mediul urban și cel rural. Datele BNS pentru anul 2024 evidențiază acest dezechilibru: rata de conectare a populației la rețeaua publică de alimentare cu apă în zonele rurale ale regiunii este de circa 85-88%, comparativ cu peste 95% în localitățile urbane. Discrepanțele sunt mult mai mari la capitolul canalizare, unde doar aproximativ 11,5% din populația rurală are acces la sistem, față de valori semnificativ mai ridicate în mediul urban. Rețelele de canalizare rămân limitate în majoritatea localităților rurale, iar accesul și calitatea serviciilor depind de investiții, densitatea populației și capacitatea administrativă locală.

În acest context, cooperarea intercomunitară și regionalizarea serviciilor devin soluții strategice esențiale pentru asigurarea unei dezvoltări echitabile. Asigurarea iluminatului stradal public și gestionarea deșeurilor solide reprezintă, de asemenea, provocări importante, mai ales în localitățile rurale. Guvernul susține aceste măsuri prin programe finanțate din Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală (FNDRL) și alte surse externe.

Pentru a asigura sinergii reale de dezvoltare, un accent deosebit trebuie pus pe crearea unor legături funcționale care să permită localităților rurale să beneficieze de dinamismul economic al centrelor urbane din regiune (Ungheni, Orhei, Hîncești etc.). Intervențiile vor necesita susținere prin programe guvernamentale, contribuții ale autorităților publice locale și asistență externă.

Discrepanțe intra-regionale

Regiunea de Dezvoltare Centru (RDC) este analizată în contextul tendințelor naționale privind sărăcia multidimensională, pe baza datelor publicate de Biroul Național de Statistică (BNS) pentru anul 2024 și a metodologiei dezvoltate de Oxford Poverty and Human Development Initiative (OPHI) și Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD). La nivel național, Indicele Sărăciei Multidimensionale (ISM) a înregistrat valoarea de 0,118 în 2024, iar incidența sărăciei multidimensionale (ponderea populației care se confruntă cu deprivări în cel puțin 35% din indicatorii ponderați) a constituit 25,6%.

Deși datele ISM sunt publicate oficial la nivel național și pe medii de reședință (urban/rural), analizele realizate pe baza Cercetării Bugetelor Gospodăriilor Casnice (CBGC) indică faptul că RDC prezintă un profil similar cu regiunea Nord, cu un nivel relativ ridicat de deprivare. Conform calculului din rapoartele analitice recente, valoarea ISM pentru RDC este estimată la aproximativ 0,157, iar incidența sărăciei multidimensionale atinge 33,2% din populație. Regiunea înregistrează rezultate mai bune în ceea ce privește accesul la servicii publice de bază (educație și sănătate), dar se confruntă cu provocări semnificative în dimensiunile economică, agricolă și de infrastructură. Capacitatea financiară limitată a administrațiilor publice locale rămâne un factor critic în implementarea proiectelor de dezvoltare.

Pe termen mediu, se anticipează o îmbunătățire graduală a situației socio-economice, susținută de investițiile din programele Uniunii Europene, inițiativele naționale de reziliență și alinierea la prognozele macroeconomice ale instituțiilor internaționale, inclusiv Banca Mondială.

Regiunea de Dezvoltare Centru prezintă un nivel ridicat de heterogenitate socio-economică între raioane, ceea ce reflectă diferențe semnificative în accesul la servicii, infrastructură și oportunități economice. Această diversitate impune o planificare regională adaptată, cu politici diferențiate în funcție de nevoile specifice ale fiecărui raion și comunitate.

Sub aspect demografic raioanele Ialoveni, Dubăsari, Orhei și Criuleni se află într-o situație relativ favorabilă, cu migrație redusă și o populație mai stabilă, ceea ce facilitează implementarea programelor de dezvoltare locală și atragerea investițiilor. În contrast, raioanele Șoldănești, Rezina și Telenești se confruntă cu provocări demografice accentuate, marcate de migrația populației active și declinul resursei umane locale. Conform Recensământului Populației și Locuințelor din 2024, populația cu reședință obișnuită a RDC este de 670,1 mii locuitori, din care aproximativ 53,6% trăiesc în mediul rural. Această structură subliniază necesitatea unor măsuri specifice pentru comunitățile rurale, mai vulnerabile și expuse riscului de depopulare.

Sub aspect economic, dezvoltarea economică în RDC este inegală. Raioanele apropiate de municipiul Chișinău - Anenii Noi, Ialoveni, Criuleni și Dubăsari – înregistrează indicatori economici mai ridicați, cu infrastructură mai bună, venituri superioare și acces facil la piețele regionale. În schimb, raioanele Nisporeni, Telenești și Călărași se confruntă cu activitate economică limitată, venituri reduse și o dependență accentuată de agricultură sau sectorul informal. Această distribuție evidențiază necesitatea unor programe țintite pentru stimularea dezvoltării economice și reducerea disparităților teritoriale.

Sub aspect de infrastructură și servicii, accesul la infrastructură și servicii publice variază semnificativ între raioane. Ialoveni, Anenii Noi, Criuleni și Dubăsari beneficiază de o infrastructură

mai dezvoltată și servicii de calitate în educație, sănătate și utilități, facilitând dezvoltarea comunităților și atragerea investițiilor. În contrast, raioanele Șoldănești, Rezina, Călărași și Nisporeni înregistrează deficiențe majore. Investițiile strategice în infrastructură și servicii publice reprezintă instrumente-cheie pentru diminuarea decalajelor și creșterea calității vieții.

Distribuția localităților vulnerabile. Aproximativ 25% din localitățile rurale din RDC se află într-o situație socio-economică vulnerabilă, fiind concentrate în special în raioanele Călărași, Ungheni, Nisporeni, Hîncești și Telenești. Aceste comunități necesită intervenții adaptate, care să sprijine infrastructura locală, dezvoltarea economică și coeziunea socială. În contrast, zonele din proximitatea Chișinăului (Ialoveni, Anenii Noi, Criuleni și Dubăsari) prezintă cele mai bune condiții socio-economice și pot servi ca zone-pilot pentru proiecte inovative și programe de dezvoltare regională.

Deprivări principale în contextul RDC. În RDC, ca și la nivel național, principalele contribuții la sărăcia multidimensională provin din lipsa asigurării medicale, anii insuficienți de școlarizare, munca decentă insuficientă, precum și deprivările legate de condițiile de locuit (canalizare, combustibili poluanți).

Analiza defalcată pe indicatori relevă că, în Regiunea de Dezvoltare Centru, sanitația (lipsa conectării la sistemul public de canalizare) reprezintă unul dintre indicatorii cu cele mai ridicate rate de deprivare, afectând aproximativ 31,0% din populația săracă multidimensional. Aceasta evidențiază necesitatea urgentă de investiții susținute în infrastructura sanitară și în serviciile publice locale, în special în comunitățile rurale, pentru a îmbunătăți condițiile de trai și a reduce decalajele față de mediul urban.

Alte dimensiuni importante ale sărăciei multidimensionale în RDC includ:

- Încălzirea locuinței - un procent semnificativ de gospodării (în special din mediul rural) utilizează combustibili poluanți (lemn, cărbune, petrol) pentru încălzire, ceea ce afectează sănătatea populației și calitatea vieții;
- Munca decentă - aproximativ 20 - 22% din populație se confruntă cu dificultăți în accesul la locuri de muncă stabile, sigure și remunerative, fenomen accentuat în zonele cu dependență ridicată de agricultură și sectorul informal;
- Accesul la apă potabilă și servicii medicale - deși situația este relativ mai bună decât în Regiunea Nord, lipsa completă a asigurării medicale și accesul limitat la apă potabilă sigură rămân probleme notabile în anumite comunități izolate.

Contribuția procentuală a fiecărui indicator la Indicele Sărăciei Multidimensionale (ISM) indică faptul că sanitația și încălzirea locuinței (combustibili poluanți) au cel mai mare impact asupra gradului general de sărăcie în regiune, fiind urmate de munca decentă, anii insuficienți de școlarizare și lipsa asigurării medicale. Această defalcare permite o mai bună înțelegere a priorităților de intervenție și direcționarea eficientă a resurselor către domeniile cu impact maxim asupra reducerii sărăciei multidimensionale.

În contextul RDC, deprivările legate de condițiile de trai (sanitație, încălzire, locuință) sunt mai pronunțate în mediul rural, unde intensitatea sărăciei multidimensionale atinge valori superioare mediei naționale. Reducerea acestor deprivări necesită abordări integrate, care să combine investiții în infrastructură (apă, canalizare, eficiență energetică) cu măsuri de stimulare a ocupării și a muncii decente, aliniate cu prioritățile Programului „Smart Moldova” și cu fondurile europene disponibile.

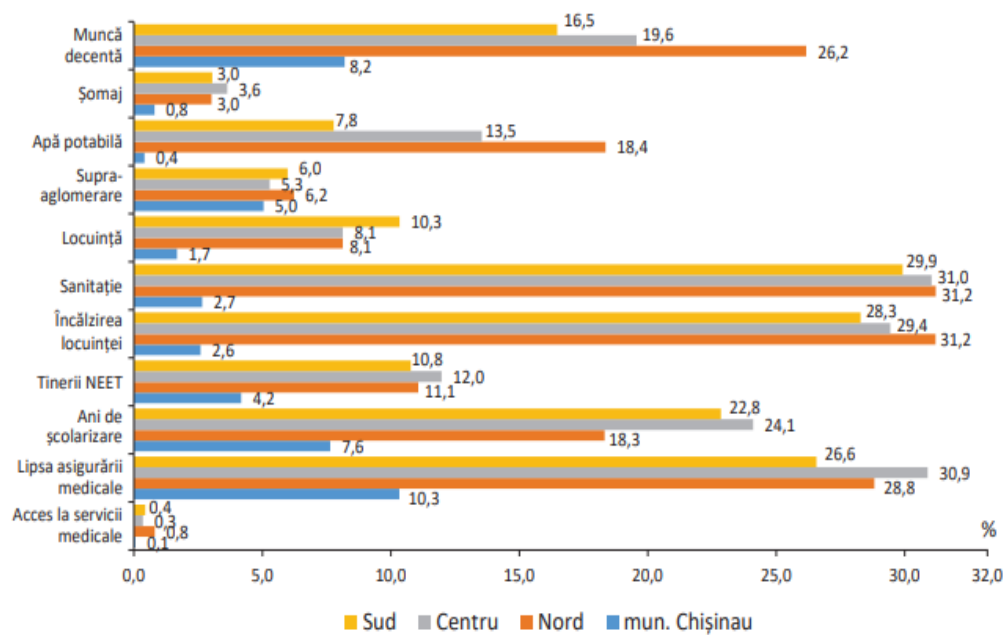

Figura 2.11 Rata trunchiată a sărăciei, pe regiuni statistice, 2022

Sursa: [CBGC](#)

3. Viziunea și Obiectivele generale ale Programului

Întru realizarea viziunii strategice de dezvoltare regională, la nivelul RD Centru au fost identificate trei obiective generale în corespundere cu direcțiile strategice stabilite în SNDR 2022-2028, adaptate la necesitățile și specificul regiunii, inclusiv perioada de implementarea a POR Centru.

Obiectivul general al POR Centru se prezintă astfel:

Viziunea Strategică <i>Stimularea dezvoltării economice durabile și creșterea competitivității regionale prin valorificarea potențialului economic specific, dezvoltarea infrastructurii moderne, îmbunătățirea mediului de afaceri și reducerea disparităților, în vederea creșterii calității vieții cetățenilor.</i>	
Obiectiv General 1: Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a RDC	
<i>Direcția prioritară 1.1: Consolidarea rolului și funcțiilor orașelor în calitate de motoare de creștere a competitivității RDC</i>	
În vederea realizării acestei direcții prioritare, vor fi implementate un set de acțiuni care vor fi concentrate pe 2 măsuri:	
1) Dezvoltarea mun. Ungheni și Orhei ca poli de creștere regională;	2) Revitalizarea economică și socială a orașelor mici și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice.
<i>Direcția prioritară 1.2: Îmbunătățirea mediului antreprenorial în RDC</i>	
<i>Dezvoltarea mediului antreprenorial</i>	<i>Sporirea atractivității turistice</i>
1) Dezvoltarea de abilități și competențe în cadrul infrastructurilor de afaceri: programe de incubare, acceleratoare regionale, dezvoltarea de hub-uri de competențe, conform specializării inteligente a RDC;	1) Crearea, reabilitarea și extinderea infrastructurii de agrement;
2) Programe regionale de formare profesională (continuă) și antreprenorială în conformitate cu specializarea inteligentă a RDC;	2) Reabilitarea și modernizarea drumurilor de acces și a infrastructurii aferente către obiectivele turistice de importanță regională și națională;
3) Sprijinirea consolidării și dezvoltarea rețelelor de cooperare economică între localitățile RDC.	3) Amenajarea obiectivelor turistice naturale și antropice de utilitate publică, precum și dotarea cu infrastructură conexasă de utilități publice;
<i>Direcția prioritară 1.3: Identificarea și promovarea specializării inteligente în RDC</i>	
1) Facilitarea realizării la nivel regional a inițiativelor centrale de specializare inteligentă;	
<i>Direcția prioritară 1.4: Cooperarea regională și transfrontalieră</i>	
1) Participarea în cadrul apelurilor de propuneri de proiecte în cadrul programelor de cooperare transfrontalieră/internațională;	
2) Facilitarea elaborării și depunerii propunerilor de proiecte în cadrul programelor de cooperare transfrontalieră/internațională;	
3) Asigurarea suportului tehnic și operațional pentru implementarea Programului Interreg NEXT România-Republica Moldova 2021-2027 pe teritoriul Republicii Moldova.	

Obiectiv General 2: Sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii în RDC
<i>Direcția prioritară 2.1: Îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare de bază la nivelul RDC</i>
<p>1) Sprijinirea dezvoltării infrastructurii edilitare de bază (aprovizionarea cu apă, canalizare și tratarea apelor uzate) prin promovarea regionalizării și cooperării intercomunitare (intervenții pentru arii cu impact de minimum 20 mii locuitori);</p> <p>2) Sprijinirea transformării graduale a operatorilor de utilități publice din orașele-centre raionale în operatori regionali care vor acoperi cu servicii și localitățile rurale proxime, aflate într-o rază de 5-30 kilometri depărtare.</p>
<i>Direcția prioritară 2.2: Dezvoltarea infrastructurii de sprijin a afacerilor la nivelul RDC</i>
<p>1) Extinderea și diversificarea infrastructurii existente de sprijin pentru dezvoltarea afacerilor (incubatoare și acceleratoare de afaceri, centre de inovare tehnologică, centre de business, piețe regionale, hale de producție etc.);</p> <p>2) Sprijinirea dotării cu infrastructură tehnico-edilitară a Parcurilor Industriale/sub-Zonelor Economice Libere/ Platformelor Industriale Multifuncționale pentru valorificarea oportunităților investiționale ;</p>
<i>Direcția prioritară 2.3: Sprijinirea procesului de adaptare a RDC la schimbările climatice, prevenirea riscurilor și reziliența în fața dezastrelor</i>
<p>1) Sprijinirea tranziției la o economie circulară, pentru o mai bună valorificare a resurselor naturale și eficientizării activităților economice;</p> <p>2) Îmbunătățirea eficienței energetice și creșterea ponderii energiei regenerabile, pentru reducerea emisiilor de CO2.</p>
Obiectiv General 3: Îmbunătățirea mecanismelor și instrumentelor de implementare a politicii de dezvoltare regională
<i>Direcția prioritară 3.1: Eficientizarea operațională a procesului de implementare a politicii de dezvoltare regională</i>
<p>1) Participarea la procesul de aliniere la acquis-ul Uniunii Europene în contextul Capitolului 22 „Politica regională și coordonarea instrumentelor structurale”;</p> <p>2) Facilitarea de către ADR Centru a procesului de mobilizare de finanțări adiționale (inclusiv co-finanțări) și consolidarea parteneriatelor cu partenerii de dezvoltare;</p> <p>3) Sprijinirea îmbunătățirii cadrului instituțional al politicii de dezvoltare regională, prin consolidarea capacității administrative a autorităților implicate, precum și prin stimularea cooperării interinstituționale și interregionale;</p> <p>4) Consolidarea mecanismelor de monitorizare și evaluare a politicii și programelor de dezvoltare regională.</p>
<i>Direcția prioritară 3.2: Consolidarea mecanismului de finanțare a proiectelor de dezvoltare regională</i>
<p>1) Cartografierea anuală a proiectelor implementate în RDC cu suportul partenerilor de dezvoltare;</p> <p>2) Identificarea și accesarea oportunităților de finanțare naționale și internaționale, inclusiv crearea de sinergii cu alte fonduri de dezvoltare;</p> <p>3) Stabilirea și consolidarea parteneriatelor cu partenerii de dezvoltare.</p>
<i>Direcția prioritară 3.3: Dezvoltarea de capacități ale APL-ilor din regiune în domenii relevante politicii de dezvoltare regională</i>
<p>1) Identificarea nevoilor de formare și instruire ale actorilor cheie din dezvoltarea regională, în special a autorităților publice locale (APL), membrilor CRD, specialiștilor agenției de dezvoltare regională și altor părți interesate;</p> <p>2) Facilitarea organizărilor instruirilor și programe de formare pentru APL în domenii aferente politicii de dezvoltare regională;</p> <p>3) Acordarea asistenței tehnice actorilor regionali din RD Centru în domenii aferente politicii de dezvoltare regională.</p>

Tabel 3.1. Prezentarea obiectivelor strategice stabilite la nivelul RD Centru

4. Indicatori de monitorizare

Obiective generale	Indicatori de impact	Valoarea de referință	Valoarea țintă 2028
1: Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a RD Centru	Creșterea ponderii PIB al RD Centru	14,6%, a.2023/2024	16,5%
2: Sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii	Creșterea ratei de ocupare a populației: · bărbați · femei	36,8%, a.2024 • ~38% • ~35%	39% 40% 38%
	Accesul populației la rețelele publice de alimentare cu apă · urban · rural	~63,9a.2024 • ~90% • ~50%	78% 95% 68%
	Accesul populației la rețelele publice de canalizare · urban · rural	~12-14%, a.2024	20% 68% 12%
3: Îmbunătățirea mecanismelor și instrumentelor de implementare a politicii de dezvoltare regională	Creșterea coeficientului de implementare a proiectelor din DUP, în comparație cu ciclul precedent (2022-2024)	~60-70% realizare proiecte (25/41 finalizate + 10 în implementare)	40%
	Creșterea coeficientului de valorificare a resurselor planificate	~98%, a.2025	100%
Obiectiv general 1. Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă RD Centru			
Direcții prioritare	Indicator de rezultat	Valoarea de referință	Valoarea țintă 2028

<p>1.1. Consolidarea rolului și funcțiilor orașelor în sporirea competitivității regiunii (în baza Programului Național de dezvoltare a orașelor-poli de creștere regională).</p>	<p>Dezvoltarea mun. Orhei / Ungheni în calitate de oraș-pol de creștere regională</p> <ul style="list-style-type: none"> · Drumuri locale asfaltate · Dotarea serviciului local de transport public urban cu unități de transport noi · Existența unei echipări minime cu infrastructură edilitară și socială (complexe multifuncționale sportive...) · Acoperire cu servicii calitative de iluminare nocturnă · Existența unei infrastructuri de support pentru afaceri funcțională. 	<p>~40% drumuri de calitate bună (Ungheni) 18 unități noi (Ungheni, FNDRL) Multiple zone de agrement și complexe sportive finalizate/implementare (Ialoveni, Telenești, Călărași, Ungheni etc.) ~85% Proiecte parțiale (piață Orhei în documentație)</p>	<p>Minimum 20-25 km drumuri locale modernizate Minimum 24 unități de transport noi Minimum 3-4 complexe sportive/multifuncționale moderne de importanță regională 95% Minimum 2 piețe agroalimentare / parcuri industriale regionale funcționale</p>
<p>1.2. Îmbunătățirea mediului antreprenorial în regiune</p>	<ul style="list-style-type: none"> · Creșterea salariului mediu Creșterea PIB/locuitor în regiune (prețuri curente) · Creșterea numărului de întreprinderi la 1000 locuitori · Creșterea ponderii producției industriale livrate la export 	<p>~10 500 MDL, a.2024 ~55-60 mii MDL ~12-14 IMM/1000 loc. ~35-38% ~110 000 turiști cazați (2024)</p>	<p>≥ media națională 65-68 mii MDL 17 IMM/1000 locuitori 42% Minimum 150 000 turiști/an</p>
<p>1.3. Promovarea specializării inteligente în regiune</p>	<p>Număr de parteneriate create/facilitate Număr de evenimente organizate/facilitate Proiecte de cooperare legate de procese, produse, transfer de tehnologii noi cu implicarea IMM-urilor</p>	<p>2- a. 2022-2025 3-a. 2022-2025 0 - a.2025</p>	<p>Minimum 1 Minimum 1 Minimum 1</p>
<p>1.4. Cooperarea regională</p>	<p>Nr. parteneriate create cu entități similare UE Nr. proiecte de cooperare transnațională/transfrontalieră/interregională atrase</p>	<p>1 a.2025 1 a.2025</p>	<p>Minimum 1</p>

Obiectiv general 2. Sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii			
2.1. Îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare de bază din regiune	Accesul populației la rețelele publice de alimentare cu apă. Accesul populației la rețelele publice de canalizare	~63,9%, a.2024 ~12-14%, a.2024	78% 20%
2.2. Dezvoltarea infrastructurii de suport pentru afaceri	Creșterea ratei de ocupare în regiune Creșterea nivelului salariului mediu în regiune Infrastructuri de sprijin a afacerilor modernizate	36,8%, a.2024 ~10 500-11 000 MDL Multiple proiecte finalizate	39% ≥ media națională Minimum 4-5
2.3. Sprijinirea procesului de adaptare a regiunii la schimbările climatice.	Clădiri publice cu eficiență energetică îmbunătățită Nr. de activități de promovare a beneficiilor utilizării resurselor de energie regenerabilă.	2-3, a.2023/2024 5 sesiuni, a.2024	5+ Minimum 3
Obiectiv general 3. Îmbunătățirea mecanismelor și instrumentelor de implementare a politicii de dezvoltare regional			
3.1. Eficientizarea operațională a procesului de implementare a politicii de dezvoltare regională	Rata de participare a membrilor CRD Centru la ședințele CRD Rata de valorificare a mijloacelor financiare alocate din FNDRL și din surse externe Nr. proiecte implementate cu finanțare din FNDRL	~65-70% ~98-99% 16 finalizate FNDRL + 10 în implementare	Minimum 75% 100% Minimum 8-10
3.2. Consolidarea mecanismului de finanțare a proiectelor de dezvoltare regională	% de cofinanțare a proiectelor. % entități de drept privat. Nr. de proiecte atrase Nr. de parteneriate create	~12-15% ~2-3 Multiple (inclusiv cu UE, PNUD, GIZ, USAID)	10-12% Minimum 3-4 Minimum 3
3.3. Dezvoltarea capacităților actorilor regionali...	Nr. De instruiți/organizate... Nr. de consultanțe oferite... Nr. de persoane instruite...	250-280 140+ ~1700+	180 80 400+

5. Impact

Implementarea Programului Operațional Regional Centru (POR Centru) va contribui în mod esențial la creșterea competitivității și la dezvoltarea durabilă a regiunii, la reducerea disparităților regionale și la îmbunătățirea calității vieții cetățenilor, ținând seama de situația actuală și de vulnerabilitățile existente.

Programul va reprezenta o bază solidă pentru atingerea obiectivelor strategice prevăzute în principalele documente de planificare națională și internațională, precum Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă, Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, Strategia Națională de Dezvoltare Regională (SNDR) 2022-2028, Programul național de dezvoltare a orașelor-poli de creștere 2021-2027, precum și alte strategii sectoriale relevante.

Astfel, se vor genera efecte semnificative pe multiple planuri - economic, social, demografic și de mediu, contribuind la eliminarea curențelor sistemice și la diminuarea inegalităților dintre regiuni.

Succesul implementării va depinde însă de eficiența execuției politicilor și acțiunilor propuse, de implicarea activă a tuturor părților interesate, precum și de un sistem riguros de monitorizare și evaluare care să permită adaptarea permanentă la nevoile reale și la contextul existent.

Impactul POR Centru va fi măsurat prin intermediul indicatorilor stabiliți, care reflectă direct nivelul de îmbunătățire a calității vieții locuitorilor regiunii.

6. Costuri

Implementarea Programului Operațional Regional Centru (POR Centru) va fi realizată printr-un efort conjugat al autorităților publice centrale, al autorităților publice locale, al Agenției de Dezvoltare Regională Centru (ADR Centru) și al celorlalte entități implicate.

Finanțarea acțiunilor și proiectelor prevăzute în program va proveni din mai multe surse: alocațiile anuale din bugetul public național destinate dezvoltării regionale, contribuțiile financiare ale partenerilor de proiect, precum și din fonduri externe atrase, inclusiv de la partenerii de dezvoltare.

Costul total estimat pentru implementarea POR Centru se ridică la 1 638 783 293,9 lei, dintre care 1 410 817 822,75 lei reprezintă fonduri alocate din bugetul de stat (FNDRL). Diferența va fi acoperită din surse non-FNDRL, respectiv contribuția aplicanților și atragerea de fonduri externe. Costurile finanțate din FNDRL vor fi ajustate anual, în funcție de mijloacele financiare disponibile în cadrul bugetar pe termen mediu.

În fiecare an, pe baza primei decizii a Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale (CNCDDL) privind distribuirea fondurilor din FNDRL, va fi elaborat Planul anual de implementare a programului, care va include costurile aferente.

7. Riscuri de implementare

Categorii de riscuri	Tipurile de riscuri	Impact	Probabilitate	Măsuri de diminuare
7.1 Riscuri tehnologice	Calitatea insuficientă a documentațiilor tehnico-economice (studii de fezabilitate, proiecte tehnice), cu omisiuni, necorelări sau erori, care generează necesitatea revizuirii și reavizării acestora	Sporit	Medie	<ul style="list-style-type: none"> - Consolidarea asistenței tehnice acordate beneficiarilor în faza de pregătire a proiectelor; - Condiționarea acceptării proiectelor de respectarea

Categorii de riscuri	Tipurile de riscuri	Impact	Probabilitate	Măsuri de diminuare
				cerințelor minime de maturitate tehnică.
	Procedurile repetate sau prelungite de achiziții publice, inclusiv contestațiile, determină întârzieri în demararea și implementarea proiectelor	Mediu	Sporit	<ul style="list-style-type: none"> - Planificarea realistă a achizițiilor încă din faza de pregătire a proiectelor; - Monitorizarea timpurie a procedurilor cu risc ridicat de contestare.
	Capacitatea tehnică limitată a beneficiarilor de a gestiona proiecte complexe de infrastructură la nivel regional	Mediu	Medie	<ul style="list-style-type: none"> - Instruiri tematice pentru echipele de proiect - Suport operațional continuu oferit de ADR Centru
7.2 Riscuri de management și operaționale	Capacitățile administrative limitate ale APL, în special în localitățile rurale, de a elabora, implementa și monitoriza proiecte de dezvoltare regională	Mediu	Medie	<ul style="list-style-type: none"> - Consolidarea capacității instituționale a APL prin instruiri și asistență metodologică - Prioritizarea proiectelor mature și fezabile
	Disponibilitatea redusă și capacitatea scăzută de mobilizare a resurselor financiare pentru cofinanțarea proiectelor	Mediu	Medie	<ul style="list-style-type: none"> - Corelarea proiectelor cu planificarea bugetară multianuală locală - Etapizarea investițiilor în funcție de capacitatea financiară a beneficiarilor - Identificarea surselor complementare de finanțare
	Întârzieri în implementarea reformelor-cheie în administrația publică (descentralizare, reformă administrativ-teritorială, regionalizarea serviciilor publice)	Scăzut	Sporit	<ul style="list-style-type: none"> - Asigurarea alinierii intervențiilor POR cu politicile și reformele naționale - Flexibilitatea adaptării portofoliului de proiecte în funcție de evoluția cadrului instituțional
	Calitatea și disponibilitatea limitată a datelor statistice și administrative relevante pentru procesul de monitorizare și evaluare a impactului Programului	Mediu	Medie	<ul style="list-style-type: none"> - Îmbunătățirea cooperării cu BNS instituții furnizoare de date - Utilizarea indicatorilor proxy și a datelor administrative - Consolidarea sistemului de monitorizare la nivel regional
7.3 Riscuri financiare	Insuficiența sau volatilitatea alocărilor financiare din Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală raportat la necesitățile reale de investiții ale regiunii	Sporit	Medie	<ul style="list-style-type: none"> - Corelarea strictă a POR cu Documentul Unic de Programare și FNDRL - Prioritizarea investițiilor cu impact regional sporit

Categorii de riscuri	Tipurile de riscuri	Impact	Probabilitate	Măsuri de diminuare
				- Monitorizarea gradului de absorbție și realocarea resurselor, dacă este necesar
	Creșterea costurilor de implementare ca urmare a inflației, fluctuației prețurilor la materiale și servicii, precum și a riscurilor de ajustare bugetară	Mediu	Sporit	- Actualizarea periodică a devizelor și bugetelor proiectelor - Introducerea unor rezerve de risc în bugetele proiectelor - Ajustarea etapizată a intervențiilor
7.4 Riscuri externe	Instabilitatea mediului politic și macroeconomic, cu impact asupra predictibilității politicilor publice și a priorităților de finanțare	Mediu	Sporită	- Asigurarea continuității intervențiilor prin corelare cu documentele strategice naționale - Menținerea unui cadru de implementare flexibil și adaptabil
	Persistența efectelor crizelor externe (geopolitice, energetice, sanitare) asupra dezvoltării economice regionale și capacității de absorbție a investițiilor	Sporit	Sporită	- Integrarea principiilor de reziliență și adaptare în proiecte - Ajustarea calendarului de implementare în situații excepționale
	Procesele migraționale și declinul demografic accentuat, care reduc baza de forță de muncă și pot diminua impactul socio-economic al investițiilor	Mediu	Medie	- Orientarea investițiilor către proiecte generatoare de locuri de muncă - Sprijinirea dezvoltării economice locale și urbane - Promovarea interacțiunii urban-rural
	Schimbările climatice și riscurile asociate dezastrelor naturale, cu impact asupra infrastructurii și continuității implementării proiectelor	Sporit	Scăzută	- Integrarea măsurilor de adaptare la schimbările climatice în proiecte - Respectarea standardelor de reziliență a infrastructurii - Corelarea cu politicile de mediu și management al riscurilor

8. Autorități și instituții responsabile

Cadrul instituțional de implementare a Programului Operațional Regional (POR) Centru este stabilit în conformitate cu prevederile Legii nr. 438/2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova, cu modificările și completările ulterioare, precum și cu Hotărârea Guvernului nr. 127/2008 privind măsurile de realizare a Legii nr. 438/2006 (cu modificările ulterioare).

Nivel național

Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale (CNCDDL)

La nivel național, Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale (CNCDDL) este organul principal care aprobă, promovează și coordonează implementarea politicii de dezvoltare regională. Acesta asigură armonizarea obiectivelor naționale cu cele regionale, aprobă instrumentele de implementare și mecanismele financiare aferente, inclusiv Documentul Unic de Program (DUP).

Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale (MIDR)

Autoritatea națională de elaborare și implementare a politicii de dezvoltare regională este Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale (MIDR). Ministerul este responsabil de realizarea procesului de dezvoltare regională la nivel național, inclusiv de planificarea, monitorizarea și evaluarea implementării programelor operaționale regionale. De asemenea, propune către CNCDDL mecanismele de finanțare a măsurilor și instrumentelor de implementare, asigurând coordonarea intervențiilor sectoriale cu cele regionale.

Nivel regional

La nivelul Regiunii de Dezvoltare Centru, implementarea politicii de dezvoltare regională se realizează printr-un cadru instituțional dedicat, format din Consiliul Regional pentru Dezvoltare Centru (CRD Centru) și Agenția de Dezvoltare Regională Centru (ADR Centru), care exercită atribuțiile prevăzute de cadrul legal în vigoare.

Consiliul Regional pentru Dezvoltare Centru (CRD Centru)

Consiliul Regional pentru Dezvoltare Centru are rol decizional și de coordonare la nivel regional. Acesta promovează obiectivele politicii de dezvoltare regională, aprobă Programul Operațional Regional Centru și Planul anual de implementare a acestuia, selectează și promovează proiectele de dezvoltare regională. Totodată, CRD Centru monitorizează implementarea proiectelor regionale și utilizarea mijloacelor financiare alocate din Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală (FNDRL), în conformitate cu prevederile legale.

Agenția de Dezvoltare Regională Centru (ADR Centru)

Agenția de Dezvoltare Regională Centru, în calitate de structură executivă responsabilă de implementarea politicii de dezvoltare regională, asigură managementul operațional al POR Centru. ADR Centru realizează monitorizarea și evaluarea implementării Programului și a proiectelor de dezvoltare regională, prezintă rapoarte anuale Consiliului Regional pentru Dezvoltare Centru privind progresul înregistrat și coordonează realizarea intervențiilor finanțate, inclusiv gestionarea mijloacelor financiare alocate din FNDRL și din alte surse, în strictă conformitate cu cadrul normativ în vigoare.

Acest cadru instituțional asigură o delimitare clară a rolurilor între nivelurile național și regional, promovând o implementare eficientă, transparentă și orientată spre rezultate a Programului Operațional Regional Centru.

9. Proceduri de monitorizare, raportare și evaluare

Sistemul de monitorizare, raportare și evaluare reprezintă un instrument fundamental al managementului strategic, necesar pentru planificarea, elaborarea, implementarea și ajustarea

politicilor și intervențiilor de dezvoltare regională. Acesta contribuie la consolidarea principiilor buneii guvernante, asigurând transparența, responsabilitatea instituțională și utilizarea eficientă a resurselor publice.

ADR Centru, în conformitate cu legislația în vigoare și Metodologia de elaborare, aprobare, implementare, monitorizare și evaluare a Programelor operaționale regionale, asigură monitorizarea și evaluarea implementării POR Centru și a proiectelor aferente acestuia. Procesul de monitorizare presupune colectarea periodică și sistematică a datelor privind indicatorii de realizare și de rezultat, inclusiv cu caracter trimestrial la nivel de proiecte, utilizând diverse surse informaționale, precum: 1) date statistice oficiale; 2) informații furnizate de autoritățile publice locale și beneficiarii de proiecte; 3) date colectate în cadrul vizitelor de monitorizare în teren. Datele colectate sunt supuse proceselor de verificare, validare și agregare, în scopul asigurării calității, corectitudinii și relevanței informațiilor raportate.

Evaluarea implementării POR Centru are rolul de a aprecia gradul de realizare a obiectivelor, eficiența utilizării resurselor și impactul intervențiilor realizate, fiind realizată în baza criteriilor de relevanță, coerență, eficiență, eficacitate, durabilitate și impact.

Raportarea se realizează în baza rezultatelor monitorizării și evaluării, prin elaborarea rapoartelor de progres (semestriale și anuale), care includ informații privind progresul implementării, realizarea indicatorilor, dificultățile întâmpinate, riscurile identificate, lecțiile învățate, precum și recomandări pentru îmbunătățirea implementării.

Pentru asigurarea transparenței și participării, rapoartele elaborate sunt prezentate în cadrul ședințelor Consiliului Regional pentru Dezvoltare Centru și publicate pe pagina web oficială a agenției, asigurând accesul public la informație și implicarea părților interesate.

9.1. Periodicitatea monitorizării și raportării

Monitorizarea și raportarea implementării POR Centru se realizează conform următorului calendar:

Raport semestrial privind implementarea POR Centru- transmis către Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale până la data de 31 iulie a anului curent;

Raport anual privind implementarea POR Centru - transmis până la data de 1 martie a anului următor.

9.2. Metodologia monitorizării

Monitorizarea se desfășoară într-o manieră stratificată, asigurând următoarele niveluri:

- 1. Monitorizarea la nivel de politică de dezvoltare regională**, realizată în conformitate cu *Instrucțiunea privind monitorizarea politicii de dezvoltare regională*. Aceasta presupune colectarea indicatorilor de performanță aferenți domeniilor de intervenție ale Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională (SNDR), urmărind evoluția și eficiența politicilor publice.
- 2. Monitorizarea la nivel de proiecte de dezvoltare regională**, reglementată de *Instrucțiunea privind monitorizarea proiectelor de dezvoltare regională*. Prin aceasta se asigură colectarea și centralizarea indicatorilor de performanță la nivelul fiecărui proiect implementat prin intermediul Agențiilor de Dezvoltare Regională (ADR), indiferent de sursa de finanțare (fonduri naționale sau externe).

În cazul Programului Operațional Regional (POR) Centru, ADR Centru este instituția responsabilă de coordonarea și implementarea activităților de monitorizare, având obligația de a asigura o colectare sistematică și riguroasă a datelor privind progresul programului.

9.3. Evaluarea implementării POR

Evaluarea finală (ex-post) se realizează la încheierea perioadei de programare și presupune analiza integrată a rezultatelor obținute la nivel de proiecte și program, în conformitate cu prevederile metodologice aplicabile.

Tipurile de rapoarte produse sunt:

- a) Rapoarte semestriale privind implementarea POR, elaborate o dată la 6 luni. Acestea sunt prezentate Consiliului Regional pentru Dezvoltare (CRD) Centru și Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale (MIDR) și reflectă progresul în realizarea obiectivelor și măsurilor POR.
- b) Raportul final privind implementarea POR, prezentat CRD Centru și MIDR la încheierea perioadei de implementare. Raportul sintetizează rezultatele obținute, nivelul de realizare a indicatorilor și contribuția programului la atingerea obiectivelor strategice regionale.

Toate rapoartele de progres, precum și alte documente relevante, sunt prezentate CRD Centru și sunt publicate pe pagina web oficială a ADR Centru, contribuind astfel la transparența procesului de guvernare.

Rapoartele elaborate în urma evaluării interne sau externe se aprobă de către directorul ADR Centru, se coordonează cu autoritatea de elaborare a politicii de dezvoltare regională, se avizează în Ședința CRD Centru a regiunii și se publică pe site-urile web ale instituției publice responsabile.

Procesele de evaluare a POR vor începe cu 3 luni înainte de sfârșitul perioadei de programare, respectând rigorile indicate în Instrucțiunile privind monitorizarea politicii de dezvoltare regională. Raportul de evaluare va fi elaborat pe baza datelor disponibile la momentul respectiv, inclusiv a rapoartelor tematice, a observațiilor din teren și a sintezelor de progres. Forma finală a raportului, aprobată de către directorul ADR și coordonată cu autoritatea de elaborare a politicii de dezvoltare regională, va fi avizată de CRD în termen de cel mult 60 de zile de la încheierea perioadei de programare, după integrarea concluziilor rezultate din procesul de evaluare. Ulterior, în baza Raportului avizat, va fi definitivat Programul Operațional Regional pentru următoarea perioadă de programare.

Rezultatele evaluărilor sunt utilizate pentru îmbunătățirea proceselor de planificare, fundamentarea noilor politici și optimizarea intervențiilor viitoare, asigurând astfel un ciclu continuu de învățare și perfecționare.

10. Planul de implementare a POR Centru 2026-2028

Proiecte cu acoperire financiară din FNDRL

Nr.	Proiecte/acțiuni	Indicatori de monitorizare		Costul estimativ total al proiectului/acțiunii, mii lei	Sursa de finanțare/ Cuantumul alocațiilor conform cererii de finanțare sau altor documente, mii lei		Termen de realizare	Instituții responsabile	Document de referință
		Indicatori de produs (valoarea de referință/țintă)	Indicatori de rezultat (valoarea de referință/țintă)		FNDRL/fonduri naționale/fonduri externe	Cofinanțare			
Obiectiv general 1. : Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a RDC									
Direcția prioritară 1.1 Consolidarea rolului și funcțiilor orașelor în calitate de motoare de creștere a competitivității Regiunii de Dezvoltare Centru									
Proiecte/acțiuni cu acoperire financiară din FNDRL									
Dezvoltarea orașelor Ungheni și Orhei ca poli de creștere regională									
1.1.1	Acordarea suportului necesar orașelor Ungheni și Orhei în vederea implementării Programului Național de dezvoltare a orașelor-poli de creștere	- Nr. de consultări oferite - Nr. de acțiuni comune desfășurate		-	-	-	2026 - 2027	ADR Centru	HG 916/2002 cu privire la aprobarea PNDOPC pentru perioada 2021-2027
1.1.2	Consultarea APL-urilor cu privire la revitalizarea urbană (ajustarea programelor de revitalizare urbană); facilitarea dezvoltării Rețelei Naționale de Revitalizare Urbană	-Nr. de consultări oferite -Nr. de PRU consultate -Nr. proiecte inițiate -Nr. populației beneficiare de infrastructură urbană modernizată (femei/bărbați)		-	-	-	2026 - 2028	ADR Centru	Liniiile directoare cu privire la revitalizarea urbană în RM
1.1.3	Revitalizarea și modernizarea complexului sportiv multifuncțional din Orașul Șoldanești	-Beneficiari de infrastructură socială modernizată - 0/ 5578	-Complex sportiv multifuncțional modernizat – 0/1	203326	1686946	3463 (10 % din bugetul total al proiectului) contribuția	24 luni	<i>Aplicant</i> Primăria orașului Șoldanești <i>Parteneri</i>	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027

		<p>- Localitate cu infrastructură sportivă corespunzătoare 0/1</p> <p>- Cooperare stabilită între autoritățile publice locale de nivel I și II în vederea promovării sportului - 0/ 1</p> <p>-Nr. utilizatorilor infrastructurii sportive (femei/bărbați)</p> <p>- Numărul tinerilor participanți la activități sportive organizate (fete/băieți)</p>	<p>-Calendar al evenimentelor sportive creat – 0 /1</p> <p>-Mini teren sportiv construit – 0/ 1</p> <p>-Pistă pentru alergat construită – 0/ 4</p> <p>- Zonă sanitară și de recreere pentru sportivi construită – 0/ 1</p> <p>-Nr. evenimentelor sportive organizate anual cu participare echilibrată a femeilor și bărbaților</p> <p>-Promovarea participării egale a fetelor și băieților în activitățile sportive</p>			Primăriei orașului Șoldănești		<p>Consiliul raional Șoldănești</p> <p>Școala Sportivă Șoldănești</p>	
1.1.4	Reconstrucția bulevardului pietonal Mihai Eminescu și amenajarea parcului orașenesc riveran din or. Criuleni	<p>- Centru urban bine amenajat și simbolic pentru centrul raional- 0/1</p> <p>- Acces îmbunătățit al locuitorilor la infrastructura socială de recreere, socializare și sport - 0/ 6 708</p>	<p>-Traseu iluminat și pavat pentru plimbări, alergat, ciclism sau acces spre infrastructura sportivă 0/ 8 901 m²</p> <p>-Mobilier urban instalat (bănci și urne) – 0 /111/48</p> <p>-Copaci și arbuști plantați -0/ 476</p>	167396	135088	32307	24 luni	<p><i>Aplicant</i> Primăria orașului Criuleni</p>	<p>HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027</p>

		-Acces îmbunătățit al turiștilor și sportivilor care vizitează orașul la infrastructura socială de recreere, socializare și sport – 0/29 106 -Nr. utilizatorilor spațiilor de recreere (femei/bărbați) -Gradul de utilizare a spațiilor publice de recreere de către populația locală, dezagregat pe sexe.	-Atracție turistică și de agrement amenajată – 0/1 -Spații verzi amenajate/ parc						
1.1.5	Modernizarea scuarului de pe strada Biruinței din or.Călărași	-Scuar amenajat, sigur, incluziv și accesibil pentru cetățeni – 0/16400	-Scuar reabilitat 2,5 ha – 0/1 -Spațiu multifuncțional de joacă construit - 0/1 -Spațiu pentru sport activ - 0/1 -Rollerdrom construit -0/ 1 *(bănci, urne, iluminat, camere video, internet, sunt doar menționate în descriere	21 258 39	18 000 00	3 258 39	12 luni	<i>Aplicant</i> Primăria orașului Călărași <i>Partener</i> Consiliul raional Călărași	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
1.1.6	Valorificarea luncii râului Cogîlnic prin amenajarea zonelor de agrement și	-Teren de fotbal amenajat – 0/2 - Spațiu public accesibil și bine amenajat în	-Teren de fotbal amenajat – 0/2 -Parcare amenajată – 0/2	2222845	1527600	695244	24 luni	<i>Aplicant</i> Primăria orașului Hîncești	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027

	excluderea riscului de inundație	<p>zona de revitalizare</p> <ul style="list-style-type: none"> - Populație cu acces la spații publice sigure și incluzive - 0/ 3790 - Spații de interacțiune socială create - Stare îmbunătățită a albiei râului Cogâlnic - Riscul de inundații diminuat. 	<ul style="list-style-type: none"> - Alee pietonală construită 0/2 354m -pasarelă construită peste râu 0/2 -Drum de acces construit – 0/1 120m -gazon amenajat – 0/18 801m² -Albia râului curățată – 0/ 6000m 						
1.1.7	Reconstrucția capitală a complexului sportiv din or. Telenești	<ul style="list-style-type: none"> - Complex sportiv reconstruit dotat la standarde europene dedicat organizării de competiții locale, regionale și naționale pentru fete și băieți– 0/1 - Condiții mai bune pentru practicarea activităților sportive, în special a mini-fotbalului, voleiului, handbalului și baschetului accesibile pentru fete și băieți-0/ 8299 	<ul style="list-style-type: none"> - Complex sportiv modern construit - 0/1 -Teren de minifotbal și handbal construit – 0/1 -Teren de volei construit – 0/1 -Teren de baschet construit – 0/1 -Articole Mass-media elaborate și publicate - 0/ 3 	1604897	1444407	160489	24 luni	<i>Aplicant</i> Primăria orașului Telenești	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027

		locuitori din Telenești și 0/5400 din localitățile adiacente							
1.1.8	Dezvoltarea parcului de odihnă și agrement și a acceselor către cartierele rezidențiale din zona luncii râului Cogîlnic din municipiul Hîncești	- 1 centru civic urban bine amenajat și simbolic pentru un centru regional	- 1 zonă de recreere creată, accesibilă pentru femei și bărbați, - 6681 m.p teren amenajat	22 104 09	19 893 68	2 210 40	24 luni	<i>Aplicant</i> Primăria Hîncești	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
1.1.9	Modernizarea infrastructurii spațiilor publice în zona de revitalizare din orașul Telenești	- 1 centru civic urban bine amenajat și simbolic pentru un centru regional accesibilă pentru femei și bărbați,	- 1 zonă de recreere	31 435 40	28 282 8	3 152 54	24 luni	<i>Aplicant</i> Primăria Telenești	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
1.1.10	Reabilitarea și asigurarea calității locuirii în cartierele din orașul Călărași	- 1 centru civic urban bine amenajat și simbolic pentru un centru regional	- 12 curți ale blocurilor amenajate	22 140 24	19 926 22	2 214 02	19 luni	<i>Aplicant</i> Primăria Călărași	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
1.1.11	Revitalizarea urbană a Parcului central Ștefan cel Mare și Sfânt din municipiul Strășeni	- 1 zonă de recreere - 1 centru civic urban bine amenajat și simbolic pentru un centru regional accesibilă pentru femei și bărbați,	,- 1 zonă de recreere	27 000 00	24 300 00	2 700 00	18 luni	<i>Aplicant</i> Primăria Strășeni	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
1.1.12	Modernizarea Infrastructurii Urbane pentru	- 1 zonă de recreere	- 1 centru civic urban bine amenajat și	23 358 93	20 950 48	2 408 44	24 luni	<i>Aplicant</i> Primăria Nisporeni	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului

	Dezvoltarea Socio-Economică a Zonei de Revitalizare Satul Nou		simbolistic pentru un centru regional						Unic de Program pentru anii 2025-2027
1.1.13	Regenerarea Parcului Francez din municipiul Ungheni prin integrarea soluțiilor verzi și inteligente	- 1 centru civic urban bine amenajat și simbolistic pentru un centru regional accesibilă pentru femei și bărbați,	- 1 zonă de recreere	34 032 08	27 000 00	7 032 08	24 luni	Primăria Ungheni	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
Direcția prioritară 1.2 Îmbunătățirea mediului antreprenorial în RDC									
Dezvoltarea mediului antreprenorial									
1.2.1	Implementarea proiectelor de îmbunătățire a mediului antreprenorial în RDC	<ul style="list-style-type: none"> - Nr de proiecte inițiate, Ponderea întreprinderilor conduse de femei în totalul întreprinderilor sprijinite (%) - Nr de proiecte finalizate, Ponderea întreprinderilor conduse de femei în totalul întreprinderilor sprijinite (%) - Nr. întreprinderilor beneficiare ale proiectelor de sprijin antreprenorial, dezagregat pe sexe ale proprietarilor/administratorilor (femei/bărbați) - Nr. antreprenorilor care participă la programe de sprijin pentru dezvoltarea afacerilor, dezagregat pe sexe (femei/bărbați) - Nr. locurilor de muncă create în cadrul întreprinderilor sprijinite, dezagregat pe sexe (femei/bărbați) 		-	-	-	2026 - 2028	ADR Centru	HG nr.40/2022 cu privire la aprobarea SNDR 2022 -2028
Sporirea atractivității turistice									
1.2.2	Anenii Noi - Hub Național de Turism Sportiv, etapa II	- 1 obiectiv turistic amenajat, - 1 traseu tematic conectat,	- 1 atracție turistică renovată; - 1 atracție turistică amenajată, - 9 ha teritoriu amenajat,	300182	2693595	308225	36 luni	<i>Aplicant</i> Pr. or. Anenii Noi <i>Parteneri</i> Pr. or. Căușeni; Pr. or. Ștefan Vodă;	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027

		- 1 obiectiv turistic inclus în circuitul turistic	- 32 locuri de cazare create adaptate pentru fete și băieți					CR Anenii Noi, Comitetul Național Olimpic și Sportiv din RM; Federația de Ciclism din RM; Federația de Caiac-Canoe din RM; Federația de Turism Sportiv din RM; Federația de Triatlon din RM; Federația de Motosport din RM.	
1.2.3	Dezvoltarea grădinii botanice ca destinație eco-turistică	Majorarea numărului de vizitatori - 73000 / 150000 /anual; -Organizarea a 4 evenimente tematice pentru copii, tineri, adulți/anual; - Grupe de turiști (copii, maturi) ghidate profesional-60 / 120 grupe/anual, dezgregate pe sexe; Susținerea tezelor de doctorat -1,2 / 2,3 teze/anual; - Rapoarte privind utilizarea resurselor	Creșterea numărului de angajați ai GBNI – 134 / 164 pers; - Personal care beneficiază de cursuri de instruire – 0 / 10-15 persoane/anual, dezagregate pe sexe - Trasee turistice reconstruite – 2 / 10; -Trasee turistice adaptate pentru accesibilitatea persoanelor cu mobilitate redusă Sistem de iluminare nocturnă asigurat – 0 / 1;	2 222 22	2 000 00	222 22	12 luni	<i>Aplicant</i> Grădina Botanică Națională (Institut) „Alexandru Ciubotaru” <i>Partener</i> Ministerul Educației și Cercetării	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027

		<p>vegetale și dezvoltarea durabilă -1; - Panouri informaționale despre lumea plantelor – 3 / 20; - Trasee turistice marcate –2 / 10;</p>	<p>- Grupuri sanitare Eco construite -1 / 3; -Monitorizare video asigurată –0 / 2; - Gardul GBNI renovat (vopsit) și completat (porțiuni lipsa) – m2; -Sistem de sere modernizat și renovat – 1 / 9; -Sistem integrat de management al deșeurilor asigurat – 0 / 1; - Sistem de marcaj și panouri informaționale, asigurat – 3 / 20; - Alei reparate (pavate) și dotate cu mobilier – m2; - Muzeul GBNI fondat și amenajat – 0 / 1; Strategie, Proiecte tehnice și Studii de fezabilitate elaborate – 0 / 1; - Birou de Management al Destinației ecoturistice, creat și dotat – 0 / 1; -Locuri de popas și belvedere pe teritoriul GBNI, create și amenajate – 1 / 8;</p>						
--	--	---	--	--	--	--	--	--	--

1.2.4	Îmbunătățirea condițiilor de vizitare a Mănăstirii „Sf. Ierarh Nicolae” prin amenajarea infrastructurii aferente	- creșterea anuală a numărului de pelerini - 200/3000	- proiect tehnic elaborat - 0/1; - suprafață amenajată pentru acces și parcare- 0/0,10 ha - drum renovat/ reabilita -0/ 0,5 km	5 000 00	5 000 00	0,00	2025-2026	<i>Aplicant</i> ADR Centru <i>Partener</i> Primăria Dobrușa	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
1.2.5	Calea către Mănăstirea Adormirea Maicii Domnului din Secăreni	- creșterea anuală a numărului de pelerini (femei/bărbați)- 200/5000; parteneriate educaționale și sociale - 0/3	- proiect tehnic elaborat - 0/1; - suprafață amenajată pentru acces și parcare- 0/0,04 ha; - drum renovat/ reabilita -0/4,3 km	5 000 00	5 000 00	0,00	2025-2026	<i>Aplicant</i> ADR Centru <i>Partener</i> Primăria Secăreni	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
1.2.6	Sporirea atractivității obiectivelor turistice, de importanță regională, din raionul Călărași, prin reabilitarea și amenajarea infrastructurii	- 3 obiective turistice amenajate, - 1 traseu tematic conectat	- 7 atracții turistică renovată/amenajată și accesibilă pentru utilizatori femei și bărbați; - 1.06 ha teritoriu amenajat, - 3 km drum construit	25 208 42	22 687 57	2 520 84	24 luni	Consiliul raional Călărași	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
1.2.7	Descoperă Ialoveni - Recorduri Guinness, Muzeu și Vinuri	- 6 obiective turistice amenajate, - 6 obiective turistice incluse în circuit turistic, - 1 traseu tematice	- 2 atracții turistice renovate, - 6 atracții turistice amenajate, - 0,5 km drum reabilitați, - 52 locuri de cazare	44 083 62	25 000 00	19 083 62	36 luni	Consiliul raional Ialoveni	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
1.2.8	Reparația drumului de acces la obiectivul turistic Rezervația Naturală" Plaiul Fagului" Rădenii Vechi	3 obiective turistice incluse în circuit turistic, - 2 trasee tematice	- 3 km de drum construit	41 876 56	25 000 00	16 876 56	36 luni	Consiliul raional Ungheni	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027

1.2.9	Reconstituirea și valorificarea celei mai vechi șosele din Basarabia ca traseu turistic.	9 obiective turistice amenajate, - 9 obiective turistice incluse în circuit turistic, - 2 trasee tematice - Nr. vizitatorilor traseului turistic, dezagregat pe sexe (femei/bărbați)	- 9 atracții turistice renovate, - 9 atracții turistice amenajate, - 12 ha teritoriu amenajat	27 186 98	24 46828	271869	24 luni	Consiliul raional Criuleni	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
1.2.10	Dezvoltarea și valorificarea potențialului turistic al zonei centru - Donici-Curchi-Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi	- 3 obiective turistice amenajate, - 4 obiective turistice incluse în circuit turistic, - 2 trasee tematice Numărul vizitatorilor traseului turistic, dezagregat pe sexe (femei/bărbați) Numărul ghizilor locali implicați în activități turistice pe traseu, dezagregat pe sexe (femei/bărbați)	- 4 atracții turistice renovate, - 5 atracții turistice amenajate, - 10 ha teritoriu amenajat, - 0,733 drum de acces construit	14 697 659.60	13 227 893.70	1 469 765.90	18 luni	Primăria Comunei Donici	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
1.2.11	Acces la obiectivul turistic - Dealul Bălănești prin	- 1 obiectiv turistic amenajat,	- 1 atracție turistică renovată/amenajată	21 753 44	19 578 104	217534	24 luni		HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului

	betonarea drumului și construcția pistei pentru cicliști	- 1 obiectiv inclus în circuit turistic, - 3 trasee tematice conectat	- 0,5 ha teritoriu amenajat, - 3 km drum construit					Primăria Comunei Bălănești	Unic de Program pentru anii 2025-2027
1.2.12	Turismul, agrementul și sportul - converg ferm la Hîncești pentru o perspectivă turistică regională și interregională durabilă	- 7 obiective turistice amenajate, - 7 obiective incluse în circuite turistice - Nr. locurilor de muncă create în sectorul turistic și de agrement, dezagregat pe sexe (femei/bărbați)	- 1 atracție turistică renovată/amenajată ; - 0.14 ha teritoriu amenajat, - 2,25 km drum construit	2521444	2253473	267971	24 luni	Consiliul raional Hîncești	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
1.2.13	TouristStep în Anenii Noi - creșterea accesibilității și sporirea atractivității obiectivelor turistice în raionul Anenii Noi	- 3 obiective turistice amenajate, - 1 traseu tematic conectat	- 3 atracții turistice renovată/amenajată - 1.06 ha teritoriu amenajat, - 3 km drum construit	27 025 09	22 500 00	4 525 09	24 luni	Consiliul raional Anenii Noi	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
1.2.14	Sporirea Atractivității Turistice pe Riviera Nistrului: Vadul Rașcov și Climăuții de Jos	- 8 obiective turistice amenajate, - 8 obiective turistice incluse în circuit turistic, - 3 trasee tematice	-2 atracții turistice crenovate, - 8 atracții turistice amenajate, -10 km drum reabilitați	25 127 78	22 500 00	2 627 78	24 luni	Consiliul raional Șoldănești	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
Direcția prioritară 1.3 Identificarea și promovarea specializării inteligente în RDC									
1.3.1	Facilitarea realizării la nivel regional a inițiativelor centrale de specializare inteligentă	-Nr. inițiative facilitate -Nr. participanților la inițiativele de specializare inteligentă (reprezentanți ai mediului academic, antreprenorial și		-	-	-	2026 - 2028	ADR Centru	HG nr.40/2022 cu privire la aprobarea SNDR 2022-2028

		instituțional), dezagregat pe sexe (femei/bărbați						
Direcția prioritară 1.4 Cooperarea regională și transfrontalieră								
1	Participare la apelurile de propuneri de proiecte în cadrul programelor de cooperare transnaționale și interregională finanțate de UE	-Nr. Programe/Apeluri identificate -Nr. oportunităților de finanțare identificate	-	-	-	2026 - 2028	ADR Centru	HG nr.40/2022 cu privire la aprobarea SNDR 2022-2028
1.	Facilitarea elaborării și depunerii propunerilor de proiecte în cadrul programelor transnaționale	-Nr. proiecte depuse dezagregat după tipul organizației și reprezentarea pe sexe -Nr. proiecte câștigătoare, dezagregat după tipul organizației și reprezentarea pe sexe	-	-	-	2026 - 2028	ADR Centru	HG nr.40/2022 cu privire la aprobarea SNDR 2022-2028
1.	Organizarea/facilitare a evenimentelor de promovare a RDC și a potențialului investițional al RDC	-Nr. evenimente organizate/facilitate	-	-	-	2026 - 2028	ADR Centru	HG nr.40/2022 cu privire la aprobarea SNDR 2022-2028
Obiectiv General 2: Sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii în RDC								
Direcția prioritară 2.1 Îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare de bază la nivelul RDC								

2.1.1	Reabilitarea și extinderea apeductului magistral Zagarancea - Cornești	-- Populația deservită – 37000 / 70 000pe dezagregat după sexe; - Localități ce au acces la sistemul de AAP construit/reabilitat – 13 / 38.	-Rețele de apeduct construite/reabilitate – 0 / 14 984 km; - Stații de tratare reabilitate – 0 / 1; - Stații de pompare construite – 0 / 1.	3248926	2938939	309987	24 luni	<i>Aplicant</i> Consiliul raional Ungheni <i>Parteneri</i> Mun.Ungheni; or. Cornești, s. Cornești, s. Agronomovca, s. Alexeevca, com. Boghenii Noi, s. Bumbăta, s.Bușila, s. Cetireni, s. Chirileni, com. Florițoaia Veche, com. Mănoilești, com. Negurenii Vechi, com. Pîrlița, s. Rădenii Vechi, s. Teșcureni, com. Todirești, s. Unțești, com. Zagarancea	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
2.1.2	Construcția sistemelor de aprovizionare cu apă și sanitație a localităților din lunca râului Prut, raionul Hîncești, Etapa I	- Localități au acces la sistemul de aprovizionare cu apă -0 / 8; - Locuitori cu acces la sistemul de AAS -0 / 15 mii, dezagregat după sexe;	-Rețele de apeduct construite – 0 / 143,5 km; - Turnuri de apă construite – 0 / 3; - Rezervor de apă potabilă construit – 0 / 1; - Castel de apă construit – 0 / 1; - Stații de pompare construite – 0 / 2	6790658	6111652	679058	36 luni	<i>Aplicant</i> Consiliul raional Hîncești <i>Parteneri</i> Com. Cotul Morii, Ivanovca, Mirești, s. Bujor, Cățeleni, Leușeni, Nemțeni, Obileni.	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027 Construcția sistemelor de aprovizionare cu apă și sanitație a localităților din lunca râului Prut, raionul Hîncești, Etapa I
2.1.3	Apeduct Prut - Nisporeni. Evacuarea apelor reziduale a or. Nisporeni (etapele II și	-- Rețele de canalizare noi construite în or. Nisporeni – 35,6 / 63 km;	-Populația or. Nisporeni cu acces la canalizare – 5175 / 13500 locuitori	40 330 93	36 038 25	4 292 68	23 luni	<i>Aplicant</i> Primăria or. Nisporeni <i>Parteneri</i>	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027

	III) și comuna Vărzărești	- Rețele de canalizare noi construite în com. Vărzărești – 7,2 / 22,2 km.	- Populația com. Vărzărești cu acces la canalizare – 738 / 4738 locuitori; - Localități cu sistem de canalizare extins - 0 / 2/					Com. Vărzărești; CR Nisporeni	
2.1.4	Apeduct magistral de la punctul de racordare din or.Ialoveni spre s.Sociteni, s.Dănceni, s.Suruceni, s.Nimoreni, s.Malcoci		- Lungimea de rețele de apeduct construite/reabilitate - 0/12,487 km; - Număr de stații pompare a apei potabile – 0/1 buc; - Castel de apă V=50 mc – 0/1 buc; -Instalații de dezinfectarea apei – 0/4 buc	31 596 29	28 436 66	3 159 62	2025-2027	<i>Aplicant</i> ADR Centru Parteneri CR Ialoveni	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
2.1.5	Construcția apeductului magistral de la punctul de conectare (Apă Vital SA, Iași, România) s. Măcărești, raionul Ungheni cu ramificație spre 9 localități din raionul Nisporeni	- 9 localități cu acces la sistemul de canalizare; - 7848 populație cu acces la sistemul de canalizare, dezagregat după sexe;	- 40 km rețele de apeduct, - 3 stații de pompare, - 6 castele de apă	64 040 41	57 636 37	6 404 04	36 luni	Consiliul raional Nisporeni	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
2.1.6	Construcția unei Stații regionale de Epurare și extinderea sistemului de canalizare pentru orașul Nisporeni și comuna Vărzărești	5 localități ce au acces la sistemul de canalizare construit/reabilitat; - 11 642 persoane cu acces la sistemul de canalizare construit/reabilitat	- 5 km rețele de canalizare construite/reabilitate; - 1 stație de epurare a apelor uzate construite/reabilitată	65 962 94	59 143 59	5 819 35	30 luni	Primăria Nisporeni	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027

		at. dezagregat după sexe;							
2.1.7	Apeduct magistral pentru localitățile Văsieni și Ulmu (etapa 3)	- 2 localități ce au acces la sistemul de AAP construit/reabilitat; - 7 285 persoane cu acces la sistemul de AAP construit/reabilitat, dezagregat după sexe;	- 18 km rețele de apeduct construite/reabilitate; - 2 stații de pompare a apei potabile construite/reabilitate; - 3 stații de dezinfecție a apei potabile construite	37 645 12	33 880 61	3 764 51	36 luni	Primăria Văsieni	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
2.1.8	Creșterea numărului beneficiarilor cu acces la sistemul de canalizare în satul Horești și comuna Zimbreni, raionul Ialoveni	-2 localități cu acces la sistemul de canalizare; - 2032 populație cu acces la sistemul de canalizare, dezagregat după sexe;	- 28,517 km rețele de apeduct, - 6 stații de pompare	65 527 00	58 974 30	6 552 70	36 luni	Primăria Horești	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
2.1.9	Construirea stației de epurare și a rețelelor de canalizare pentru 6 localități din raionul Anenii Noi	-- 6 localități ce au acces la sistemul de canalizare construit/reabilitat; - 6 600 persoane cu acces la sistemul de canalizare construit/reabilitat, dezagregat după sexe;	- 26 km rețele de canalizare construite/reabilitate; - 8 stații de pompare a apelor uzate construite/reabilitate, - 1 stație de epurare	67 697 03	60 000 00	7 697 03	36 luni	Primăria Cobusca Nouă	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
2.1.10	Conectarea satelor Maximovca, Mereni, Chirca și Botnăreștii Noi la apeductul	- 6 localități ce au acces la sistemul de AAP	- 29,1 km rețele de apeduct construite/reabilitate;	47 398 65	42 658 79	4 739 86	36 luni	Primăria Mereni	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027

	magistral al mun.Chișinău	construit/reabilitat; - 10 192 persoane cu acces la sistemul de AAP construit/reabilitat	- 1 stații de pompare a apei potabile construite/reabilitate; - 2 castele de apă construite/reabilitate, 4 rezervoare						
2.1.11	Construcția sistemului de canalizare centralizat pentru 7 localități din raionul Strășeni și conectarea la Stația de epurare regională Strășeni, Etapa I	- 7 localități cu acces la sistemul de apă; - 14 236 populație cu acces la apă, dezagregat după sexe;	- 2,3 km rețele de apeduct, - 5 stații de pompare	63 284 248.65	56 336 126.40	6 259 569.60	36 luni	Aparatul Președintelui raionului Strășeni	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
2.1.12	Renovarea și extinderea sistemului de sanitație în comuna Răzeni și satul Cigîrleni	-- 2 localități ce au acces la sistemul de canalizare construit/reabilitat; - 7 000 persoane cu acces la sistemul de canalizare construit/reabilitat	28,5 km rețele de canalizare construite/reabilitate; - 2 stații de pompare a apelor uzate construite/reabilitate, - 1 stație de epurare	58 996 40	53 097 76	5 898 64	24 luni	Primăria Răzeni	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
2.1.13	Apeduct magistral pentru localitățile: Costești și Pojăreni (Etapa 4)	- 2 localități cu acces la sistemul de apă; - 12170 populație cu acces la apă, dezagregat după sexe;	- 23,06 km rețele de apeduct, - 6 stații de dezinfecție, - 2 stații de pompare	61 935 11	5574160	619351	36 luni	Consiliul raional Ialoveni	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
2.1.14	Asigurarea durabilității serviciilor publice de alimentare	- 10 localități cu acces la sistemul de apă;	-34,748 km rețele de apeduct,	52 067 08	46 860 36	5 206 71	24 luni	Primăria Ciorești	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului

	cu apă potabilă din 9 localități ale raionului Nisporeni prin extinderea cu 40 de km a apeductului magistral regional - râul Prut-Măcărești	- 8824 populație cu acces la apă, dezagregat pe sexe	- 4 stații de pompare, - 3 castele de apă, - 12 rezervoare						Unic de Program pentru anii 2025-2027
2.1.15	Construcția rețelei magistrale de alimentare cu apă potabilă și canalizare centralizată pentru localitățile Vorniceni, Lozova, Micleușeni, Huzun și Dolna raionul Strășeni	- 5 localități cu acces la sistemul de AAP/sistemul de canalizare construit/reabilitat; - 13700 persoane cu acces la sistemul de AAP construit/reabilitat/canalizare, dezagregat pe sexe	- 27 km rețele de apă, - 4 stații pompare, - 4 castele de apă, - 4 rezervoare, - 12,7 km rețele canalizare, - 1 stație de epurare,- - 3 stații pompare	83 685 61	60 000 00	23 685 61	24 luni	Primăria Lozova	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
2.1.16	Construcția rețelei de canalizare în sectorul Orașul Vechi în Municipiul Strășeni și în s. Făgureni	-- 2 localități cu acces la sistemul de apă; - 2452 populație cu acces la apă, dezagregat pe sexe	- 14,5 km rețele de apeduct, - 1 stație de pompare	24 469 98	22 022 98	2 446 99	12 luni	Primăria Strășeni	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
2.1.17	Reabilitarea și reconectarea aducțiilor de apeduct a municipiului Orhei și localitățile limitrofe	- 7 localități cu acces la sistemul de apă;	- 5,5 km de rețele de apeduct, - 2 stații de pompare - 40895 populație cu acces la apă, dezagregat pe sexe	24 200 00	22 000 00	2 200 00	18 luni	Primăria Orhei	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
2.1.18	Reabilitarea sistemului de alimentare cu apă în raionul Nisporeni:	- 3 localități cu acces la sistemul de apă;	- 35,41 km rețele de apeduct,	70 384 45	60 000 00	1038445	36 luni	Primăria Vărzărești	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027

	municipalitățile Nisporeni, Varzaresti si Grozești, Republica Moldova. Etapa II (transa 1) și Etapa III (transa 1)	- 4400 populație cu acces la apă, dezagregat pe sexe	- 1 stație de pompare, - 1 rezervor						
2.1.19	Extinderea rețelei de canalizare pentru localitățile Călărași, Nișcani și Tuzara	-3 localități ce au acces la sistemul de canalizare construit/reabilitat; - 3306 persoane cu acces la sistemul de canalizare construit/reabilitat, dezagregat pe sexe	- 27 km rețele de canalizare construite/reabilitate; - 3 stații de pompare a apelor uzate construite/reabilitate	68 487 32	60 000 00	8 487 32	36 luni	Primăria Călărași	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
2.1.20	Construcția sistemelor de canalizare în satele Buțeni, Fîrlădeni, Bozieni, raionul Hîncești.	- 3 localități cu acces la sistemul de apă; - 6684 populație cu acces la apă, dezagregat pe sexe	- 15 km de rețele de apeduct, - 4 stații de pompare, - 1 stație de epurare	21 748 17	19 573 36	2 174 81	12 luni	Primăria Buțeni	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
Direcția prioritară 2.2 Dezvoltarea infrastructurii de sprijin a afacerilor la nivelul RDC									
2.2.1	Implementarea proiectelor de creștere a competitivității și dezvoltare economică a RDC și a infrastructurii de sprijin a afacerilor	-Nr. proiecte inițiate -Nr. proiecte finalizate		-	-	-	2026 - 2028	ADR Centru	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
2.2.2	Construcția pietei agroalimentare în municipiului Ungheni	-Nr. de structuri de sprijinire a afacerilor nou-create - 0/1; - acces asigurat la apeduct și servicii de sanitație 0/0,35 km; - acces asigurat la rețeaua de energie electrică - 0/0,415 km;		16 869 51	15 000	1 869 51	6 luni 2025	<i>Aplicant</i> ADR Centru <i>Partener</i> Primăria mun.Ungheni	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027

2.2.3	Modernizarea și renovarea infrastructurii rutiere pentru asigurarea accesului către Zona Economică Liberă „Ungheni – Business	- 84 rezidenți ai structurilor de suport al afacerilor (numărul de întreprinderi) dezagregat după tipul organizației și reprezentarea pe sexe	- 1,03 km drum construit/reabilitat	25 548 00	22 500 00	3 048 00	24 luni	Primăria Ungheni	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027
2.2.4	Finisarea și amenajarea interioară a Centrului multifuncțional regional de afaceri în raioanele Strășeni, Călărași și Hincești din satul Lozova, raionul Strășeni	40% rata de ocupare a structurilor Nr. rezidenților incubatorului de afaceri, dezagregat după sexul administratorului/i/propietarului (femei/bărbați) – 0 / 10 Nr. antreprenorilor care participă la programele de incubare și suport pentru afaceri, dezagregat pe sexe (femei/bărbați) Nr. persoanelor care beneficiază de programe de instruire și mentorat în antreprenariat, dezagregat pe	-1 obiectiv de suport în afaceri reabilitat; 1 obiectiv de suport în afaceri conectat la structura de acces și utilități publice; 2175 m.p suprafața clădirilor obiectivelor de suport în afaceri dotate/utilate, 0,2 ha teritoriu amenajat, 10 rezidenți, 5 programe de incubare;	19 823 64	17 841 32	1 982 31	36 luni	Primăria Lozova	HG 160/2025 cu privire la aprobarea Documentului Unic de Program pentru anii 2025-2027

		sexe (femei/bărbați)							
Direcția prioritară 3.1 Eficientizarea operațională a procesului de implementare a politicii de dezvoltare regională									
3.1.1	Facilitarea de către ADR Centru a procesului de mobilizare de finanțării adiționale (inclusiv co-finanțări) și consolidarea parteneriatelor cu partenerii de dezvoltare	-Nr. de parteneriate stabilite/facilitate -Nr. de consultări acordate	-	-	-	2026-2028	ADR Centru	HG nr.40/2022 cu privire la aprobarea SNDR 2022-2028	
3.1.2	Desfășurarea activității de monitorizare și evaluare a proiectelor de dezvoltare regională	-Nr. proiecte monitorizate -Nr. proiecte evaluate	-	-	-	2026-2028	ADR Centru	Instrucțiunea privind monitorizarea și evaluarea implementării proiectelor de dezvoltare regională (aprobată prin Ordinul nr.149 din 23.07.2021)	
Direcția prioritară 3.2 Consolidarea mecanismului de finanțare a proiectelor de dezvoltare regională									
3.2.1	Cartografierea anuală a proiectelor implementate în RDC cu suportul partenerilor de dezvoltare	- Nr. proiecte cartografiate	-	-	-	2026-2028	ADR Centru	HG nr.40/2022 cu privire la aprobarea SNDR 2022-2028	
3.2.2	Identificarea oportunităților de finanțare și asigurarea sinergiilor cu celelalte fonduri de dezvoltare naționale și internaționale	- Nr. oportunități de finanțare identificate	-	-	-	2026-2028	ADR Centru	HG nr.40/2022 cu privire la aprobarea SNDR 2022-2028	
Direcția prioritară 3.3 Dezvoltarea de capacități a APL-ilor din RDC în domenii relevante politicii de dezvoltare regională									
3.3.1	Consolidarea capacităților APL/CRD și alți actori regionali în domenii relevante politicii de dezvoltare regională	-Nr. de instruiți desfășurate -Nr. beneficiari ai instruirilor femei/bărbați	-	-	-	2026-2028	ADR Centru	HG nr.40/2022 cu privire la aprobarea SNDR 2022-2028 PNA 2025-2029, Cluster 5. Resurse naturale, agricultură și coeziune, Capitolul 22. Politica regională și	

							<p>coordonarea instrumentelor structurale, acț. nr.1</p> <p>HG 216/2024 cu privire la aprobarea Programului național de dezvoltare locală „Satul European” pentru anii 2024-2028</p> <p>HG 152/2022 cu privire la aprobarea Regulamentului privind gestionarea mijloacelor financiare ale FNDRL</p>
3.3.2	<p>Consolidarea capacităților autorităților publice locale în domeniul implementării, monitorizării și evaluării proiectelor în baza Conceptului pentru consolidarea capacităților autorităților publice locale în domeniul implementării, monitorizării și evaluării proiectelor</p>	<p>-Nr. de instruiți facilitate</p> <p>-Nr. beneficiari ai instruirilor femei/bărbați</p>	-	-	2026-2028	ADR Centru	<p>PNA 2025-2029, Cluster 5. Resurse naturale, agricultură și coeziune, Capitolul 22. Politica regională și coordonarea instrumentelor structurale, acț. nr.1</p> <p>HG 216/2024 cu privire la aprobarea Programului național de dezvoltare locală „Satul European” pentru anii 2024-2028</p>

Proiecte cu acoperire financiară non-FNDRL

Nr.	Proiecte/acțiuni	Indicatori de monitorizare	Costul estimativ total al proiectului/acțiunii, mii lei	Sursa de finanțare/ Cuantumul alocațiilor conform cererii de finanțare sau altor documente, mii lei	Termen de realizare	Instituții responsabile	Document de referință
-----	------------------	----------------------------	---	--	---------------------	-------------------------	-----------------------

		Indicatori de produs (valoarea de referință/țintă)	Indicatori de rezultat (valoarea de referință/țintă)		FNDRL/fonduri naționale/fonduri externe	Cofinanțare				
Obiectiv General 2: Sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii în RDC										
Direcția prioritară 2.1 Îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare de bază la nivelul RDC										
Proiecte/acțiuni cu acoperire financiară Non-FNDRL										
2.1.1	Implementarea proiectului „Îmbunătățirea infrastructurii de apă în Moldova Centrală” Faza 1 și Faza 2	- 50 km de rețea de apeduct construită; - 3 stații de pompare a apei construite; - 5 rezervoare de apă potabilă construite/reabilitate; - 7 proiecte tehnice elaborate și verificate; - 2 localități cu acces la sistem de AAP construit.	-35 000 de cetățeni cu acces îmbunătățit la sistemul de AAC construit / reabilitat		900 00	800 00	100 00	2028	MIDR ADR Centru KfW	Acorduri Faza 1: -Acord de cooperare din 05.06.2019; -Acord separat de implementare a proiectului din 18.02.2020 semnat între KfW și ADR Centru; -Acord de implementare a grantului din 27.12.2019 încheiat între Ministerul Finanțelor, ADR Centru și MADRM; Acorduri Faza 2: -Acord financiar suplimentar în valoare de 8 500 000 euro semnat la 12.01.2021; - Acord de grant 1 500 000 euro semnat la 12.01.2021; - Acord Adițional de implementare a grantului semnat la 05.07.2021; -Acord separat suplimentar semnat la 14.04.2021;
2.1.2	Implementarea Proiectului ”Program Deschis de Dezvoltare Urbană”	- 1 stație de captare a apei construită;	820 000 de cetățeni cu acces îmbunătățit la servicii de AAC reabilitat;							Memorandumul de înțelegere din 13.12.2024; Decizia CNCDR Nr. 56 din 25.08.2025;

		- 1 stație de pompare a apei construită; - 2 aducțiuni de apă construite; - 2 localități urbane cu acces la sistem de AAP construit; - 2 localități rurale cu acces la sistem de AAP construit.		472 00	280 00	152 00- FNDRL 40 00 - PMC	2030	MIDR ADR Centru KfW Primăria mun.Chișinău	Decizia CMC 8/21 din 17.10.2025; Acord de finanțare (investiții) MIDR - KfW - ADR Centru - semnat la data de 23.04.2026; Acord de finanțare (AMC) - MIDR - KfW - ADR Centru semnat la data de 23.04.2026; Acord de implementare MIDR - ADR Centru semnat la data de 23.04.2026; Acord separat ADR Centru - KfW semnat la data de 23.04.2026; Acord de finanțare ADR Centru - Municipiul Chișinău semnat la data de 23.04.2026;
--	--	--	--	--------	--------	---------------------------------	------	---	--